

ТОМАС МОР

УТОПИЯ

Превод от английски: Мирена Пламенова, 2007

chitanka.info

КНИГА ПЪРВА

Хенри VIII, непобедимият крал на Англия, принцът обичан от всички, станал най-великият монарх, имал известни различия от немаловажен характер с Чарлз, принца на Кастиля, ме изпрати във Фландрия като посланик за разрешаването на проблемите между тях. Аз бях колега и компаньон на несравнимия Култберт Тонстал, когото самият крал с божествена подкрепа нас скоро ръкоположи за Рицар на Списъците, но за когото аз не мога да кажа нищо и то не защото се страхувам от това че нашето приятелство би било засегнато, а поради факта че той притежава толкова големи познания и добродетели, че не бих могъл аз дребния да го съдя и още повече той не се нуждае от моите коментари, дори и да мога да ги дам и според поговорката „Да гледаш слънцето през рог“. Посоченият от Принца да се занимава с нас ни посрещна в Бругс с почитания и дарове, показващи богатствата на страната. Маргрейв от Бругс бе техния глава, вождът, но и онзи когото считаха за най-мъдър и най-добър оратор бе Джордж Темс, Прокурора на Касълси, цялото изкуство и природа се бяха състезавали за да го направят толкова добър в красноречието: бе много начeten в правото и имайки огромен капацитет на познания с дългата си практика, той беше изключителен в разрешаването на делата.

След като ни приеха няколко пъти, те отидоха в Брюселс за няколко дни, за да разберат желанията на Принца. И когато нашите предложения бяха приети, аз се отбих в Антверпен. Докато бях там много хора дойдоха да ме посетят, но един бе особено гостоприемен към мен, това беше Питър Гилс, родом от Антверпен, мъж с голяма доблест и с висок ранг в своя град, мисля дори по-малко от колкото заслужаваше, тъй като не познавах по-начeten и по-разумен млад мъж: и поради факта, че беше едновременно много начeten и много богат, той се държеше еднакво с всички хора, практически бе приятел с всички и пълен със сърдечност и грижовност и мисля няма много хора по света, към които всички имат такъв респект и такива приятелски чувства. Бе необикновено скромен, без никакво излишество и въобще

няма човек който да е с такава горда простота: да разговаряш с него е толкова приятно, толкова невинно весело и неговата компания намалиха носталгията към родната страна, а също и към жена ми и децата, които изоставих за вече 4 месеца и които ми липсваха ужасно. Един ден връщайки се от молитва в Света Мери, която се счита за главна църква и една от най-често посещаваните в Антверпен, аз го видях случайно да разговаря с непознат, който очевидно изглеждаше по стар за годините си: лицето му бе изпито, имаше дълга брада, а палтото му се свличаше до земята, в крайна сметка по вида и движенията му заключих че е моряк.

Скоро след като ме видя Питър, той дойде да ме поздрави и обръщайки се към гражданина до него, той ме избута встрани и посочи мъжът с който разговаряше преди малко.

Видя ли този? Точно си мислех да го пратя при теб.

Ще бъде Добре дошъл с вашите препоръки.

И с неговите собствени! Ако само познавахте този мъж — той може да ви каже толкова много за непознати народи и страни, колкото никой друг, което знам колко много обичате.

Май съм сбъркал, на пръв поглед го помислих за моряк.

Много сте сбъркал, не е моряк, а пътешественик или по-точно философ. На този Рафаел, когото неправилно са кръстили Хитлодеи, не му е непознат нито Латинския, нито Гръцкия и то не повърхностно а дълбоко, защото той е много навътре във философията и който счита че Римляните не са ни оставили нищо стойностно, освен Сенека и Цицерон. Той е португалец по рождение и толкова много желал да пътува по света, че поделил наследството си между братята си, рискувал като Америко Веспучи и го последвал в три от четирите му пътувания, които вече са публикувани, но накрая не се завърнал с него, а се разделил с него почти насила и той е един от ония 24, които са се завърнали от най-далечното място на света, докосвано от човешки крак през последното им пътуване до Нова Каледония. И така в крайна сметка той, човекът познат много повече с пътуванията си отколкото със завръщанията си на родна земя не получил ни най-малко популярност и често го чуваме да казва, че пътят към Рая и пътят на земята е един и същ и че просто раят ни заобикаля. И това му мнение би донесло много неприятности, ако Самият бог не бе благоразположен към него и заедно с още пет Кастилианеца, не бяха

прекосили много страни и накрая благодарение на Добрата съдба не се добрали до Цейлон и после до Калкута, където не открили по случайност няколко португалски кораба и въпреки всички очаквания те се добрали живи до родината.

След като Питър ми разказа това, аз му поблагодарих за любезността да ме запознае с човека, за когото говореше с такова уважение и Аз и Рафаел се прегърнахме пред всички останали. И след всички тези формалности, на които се подлагат хората на първа среща, ние всички отидохме в моет дом, седнахме в градината и се наслаждавахме на прекрасния разговор. Той ни каза, че когато Веспучи отплавал, той и неговите приятели, които останали на брега в Нова Кaledония, останали в ръцете на местното население, срещали се често с него и се отнасяли изключително мило с тях, като в крайна сметка не само, че не живеели в страх, а се привързали към тях и станали толкова мили на сърцето на Принца, чието име вече съм забравил, че той започнал да ги снабдява с всичко необходимо и за тяхно удобство, когато си заминавали той им дал кораби, оръжия и им изпратил много добър водач, който да ги представи и да им даде препоръки пред многото други Принцове, които видели: и след пътуване траещо много дни, те стигнали до множество села и градове, всички добре управлявани и с приятелски настроени мили хора. И под екватора, пред тях се люшнала огромна пустиня, всичко било изгорено от слънцето, почвата била бедна, всичко изглеждало изсушено и местата били или необитаеми или пълни с диви зверове, змии и хора, които не били по-малко диви и по-малко жестоки от тях.

Отивайки по-нататък, се отворили нови пейзажи, всичко било зелено, не било толкова горещо, почвата била по-плодоносна и дори зверовете били по-малко диви и имало хора, народи, села и градове, но те дори нямали обща търговия помежду си, по съседски, а търгували по суше и море с много отдалечени места. Там имали честта да видят разнообразни страни, но нито един кораб не можел да премине от там така че той и приятелите му не били желани. Първите плавателни съдове, които видели били направени от тръстика и лоша вълна и само някои от тях от кожа, но след това видели салове, направени от заоблени пръти и тип кану и донякъде наподобяващи нашите кораби, а моряците им имали отлични астрономически и навигационни умения. Те били много добре приети от тях, тъй като им показали как се

използва компаса, когото те не познавали въобще. И докато преди това плавали с повищено внимание и то предимно през лятото, то сега вече можели да считат всички сезони за плавателни, уповавайки се изцяло на магнита и така се чувствали много по-сигурно, отколкото били в реалност и това е вероятната причина да се страхуват по-сетне от откритията, които толкова много улеснявали пътуванията им, но предоверяването на тях често било мечешка услуга. Твърде дълго беше за разказване всичкото това, но той ни каза че е бил наблюдаван навсякъде, каквато всъщност бе и сегашната ни задача и всичко което бе необходимо да се каже, касаещо мъдрите и предпазливи институции на тези страници цивилизации, донякъде се отнасяше и за нас, ако трябва да бъдем честни в доста по изчистен вид. Ние му задавахме множество въпроси, отнасящи се до тези неща, на които той отговаряше доста доброжелателно, още повече че не го занимавахме с въпроси за разни чудовища, които обичайно задава европеецът, представяйки си двуглави кучета и вълци, жестоки човекоядци, но никога добре управлявани народи.

И когато ни разказа за чудесата на тези страни и дори ни посочи не малко неща, които биха били образец за нас и биха ни освободили от многото грешки на сегашната управлена система, аз си обещах наум, че след време ще приложа на практика законите и начинът на живот, за които той ни разказа, върху Утопистите, но нека първо разберем как се стигна до темата за Колониите.

След като Рафаел окончателно ни обезкуражи, осъждайки грешките на обществото, в което живеем и на тези народи, той заговори за институциите тук и там и за далечните управленически системи от миналото, като че ли бе прекарал целият си живот там, Питър, бидейки възхитен каза:

Чудя се Рафаел, как не те приеха в нито един кралски съд, въпреки че ти си по-подходящ за тези длъжности от всеки друг, поради дълбоките си знания за хората и нещата и съм сигурен, че ти не само би ги заинтригувал, но ще им бъдеш и от голяма полза просто като седнеш пред тях и им даваш мъдри съвети, търсейки не само собствения си интерес, но и държавния. Би бил от голяма полза за всичките си приятели.

За моите приятели! Не искам повече да се грижа за тях, давайки им всичко, което аз не съм получил, оттогава когато макар и в недобро

здраве, но млад и зелен, аз разпределих цялото си имущество между роднини и приятели, а не като други, които дори стари и болни не пожелават да дадат дори и онова, на което повече не могат да се радват. Мисля, че приятелите трябва да си починат от загрижеността ми, а не да чакат на мен да робувам на когото и да било, за да ги издигна.

— Панаир на суетата! — каза, Питър. — Не исках да кажа че трябва да станете роб на някой крал, а просто че би било добре да му помагате, да бъдете полезен.

Промяната на света, за мен няма никакво значение!

Наречете го, както искате! Но не намирам никакъв друг начин да бъдете така полезен, в частност и на приятелите си и на обществото, а и да подобрите собственото си положение.

Да подобря ли? А това не е ли да тръгна по път, който е толкова ужасяващ за моя гений? Сега Живея, както Искам, за което вярвам че претендират много малко съдии. А има толкова много, които се считат за велики, че няма да е голяма загуба, ако аз и такива като мен не се месим в занаята им.

Схващам, Рафаел, че ти не желаеш нито богатство нито слава и вярвай аз уважавам и почитам много повече хората като теб, отколкото славните и богатите. Но си мисля, че ако правите това което можете добре, каквато щедрост, доброта и философски нюх имате, мисля че ако все пак посветите времето и силата на мисълта си върху съдебните дела и дори и да ви е трудно в началото, то няма да е много трудно да станете консул на някой Голям Принц, карайки го да прави добри и благородни дела, което знам, че вие ще правите ако сте на такъв пост, а принцовете са като фонтани, тях ту ги гони Бог ту Дявола, но техните действия се отразяват уни на цялата нация. Всичките познания, които имате, дори без никаква съдебна практика и всичкият опит който имате, дори без други познания биха ви осигурили добро място като консул при който и да е владетел.

Грешите! М-р Мор, независимо от вашето мнение за мен и съдийството: въпреки че нямам тези способности, които вие ми давате, но дори и да ги имах едва ли обществото би спечелило повече, отколкото ако не се жертвам за него. А и повечето владетели се занимават с изкуството на войната, отколкото да са полезни на мира, а в това нямам никакви познания, нито желание да правя. Те се занимават много повече със завземането на нови кралства, отколкото с

подобряването на живота и с доброто управление на собствените им. А относно министрите няма толкова глупави сред тях, че да се нуждаят от асистенти или най-малкото не се мислят за толкова умни, че да си представят че се нуждаят от собствен такъв, а дори и да имат, то той е назначен от владетеля, Принцът, когото те с поклони и ласкателства се стараят да привлекат към собствените си интереси. И наистина природата е създала всички ни такива, обичащи да бъдем ласканы и още повече да се поставяме на висината на собствените си представи. Враната обожавала своето гардже и го смятала за най-хубавото. И така в съд, чиито заседатели мразят всички останали освен себе си, ако има човек, който се опита да предложи нещо, което е чул, видял или прочел по време на своите пътувания, то останалите мислейки че репутацията им ще потъне или че техните собствени интереси ще бъдат нарушени, ако не го спрат така или иначе ще предпочетат тези и тези неща, които са били удачни за предците им и следователно защо да не са добри и за тях. И така ще прекарат почивката си в пълно съмнение дали пък не е гиганска грешка да счетат някой за по-умен от предшествениците си. И в крайна сметка ще се сетят за всичките добрини на миналото и така дори и нещо хубаво и ново да се вмъкне в съдебната зала, то то ще бъде отпратено с извинението че се отдава почит на изпитаното и старото. Вече съм се срещал с тези горделиви, морални и абсурдни съдийства на много места, а един път и в Англия.

— Бил сте и там?

Да бях! И стоях няколко месеца там, скоро след като въстанието на запада бе потушено с голямо клане на бедняците, участвали в него. Бях много задължен на Преподобния Джон Мортон, Архиепископ на Кентърбъри, Кардинал и Канцлер на цяла Англия, мъж, М-р Мор, който не бе уважаван толкова заради ума и добродетелите си, колкото заради титлата, която носеше. Беше на средна възраст, не победен от годините, ликът му навяваше почит, а не страх, езикът му бе простичък, но понякога сериозността и тежестта заменяха простотата в словесните битки с онзи, който идваше при него по работа. Говорейки строго и твърдо, той успяваше да разкрие душата и скритите помисли у събеседника, но никога не стигаше до открита безочливост, намирайки прилика със самият него, и считам че той би бил най-добрая съдия. Говори едновременно твърдо и изискано, има невероятни умения в съдебните дела, има широки познания и

услужлива памет и всички тези таланти, с които природата го бе надарила се съчетаваха с обучението и опита. По времето, когато бях в Англия Кралят беше зависим от консулите си, а правителството очевидно го поддържаше, а от младостта си той се занимаваше с дела и така преминавайки през много капани и на много висока цена бе придобил мъдрост, която все още не бе загубена, въпреки високото му положение.

Един ден, вечеряйки с него, на масата бе един от съдиите, който само чакаше случай за да заведе дело за екзекуцията на крадците, които, казваше той, биха били обесени толкова бързо, че 20-тина щяха да се веят на 1 бесило и че нямало да мине много време за да изчезнат, а сега те били толкова много по света и грабели навсякъде.

След всичкото това, добих смелост да говоря открыто пред кардинала и казах, че това не е проблема, тъй като този начин за унищожаване на крадците не е нито благонадежден сам по себе си, нито добър за обществото, тъй като ако строгостта е прекалено голяма то излекуването е неефективно. А и кражбата не е толкова голямо престъпление та да коства човешкия живот и колкото и да е строг съдът не може да откаже от кражбата оня, който няма с какво друго да преживява. И по този начин тук в Англия както и на повечето места в света съдиите наподобяват Учителят, който вместо да възпитава учениците си, ги бие. Съществуват толкова ужасни наказания за крадци по света, но би било много по-добре ако просто помогнем на хората да живеят нормален живот и така бихме предотвратили фаталната необходимост от кражбата и самоубийствата.

— Ама ние сме се погрижили за това! — каза, той. — Има толкова много занаяти, съществува и брака като институция и така те могат да изберат да живеят достойно, а не да залитат по грешни пътища.

Това, обаче не помага особено на бедните хора. Много от тях са без крака или ръце от войните, например от скорошното Корнуелско въстание или малко по-рано от войната с Франция, в която са били мобилизиирани и мотивирани от своя крал и сега не могат по обективни причини да изпълняват занаята си, а и вече е късно да учат нов. Войните обаче са за кратко време и има интервали между тях, нека се замислим сега за онези неща, които се случват ежедневно. Около вас има много благородници, които са лениви като търтеи и се изхранват

от труда на другите, от труда на арендаторите, които задоволявайки аристократичните им капризи се скапват от работа. И това вече е пример за тяхното наивно перчене, защото те прахосват всичко дори и до пълно обедняване, но така те въвлечат и бедните си арендатори, които никой никога не учи на нищо, което би им помогнало да подобрят живота си. Още повече скоро след като умре владетелят им или ако случайно се разболеят остават на улицата, защото владетелят предпочита здрави лентяи, отколкото болни работници или както става доста често приемникът не държи голямото семейство на арендатора, както е правил баща му или дядо му. И когато стомахът започне да къркори от глад и ти си на улицата какво друго да направиш освен да почнеш да крадеш. А и докато се шляеш наляво надясно губиш не само здравето, но и дрехите си и, започваш да приличаш на безделник и пройдоха и мъжете на честта спират да ти обръщат внимание и да си кажем ти дори спираш да се надяваш на свястна работа, знаейки че ония, заобиколените от безделие и лукс, ония които се разхождат със скъпите си мечове и щитове, перчейки се пред съседите, са толкова далече от теб, че ти не си достоен и да им ближеш подметките. За тях беднякът е по-малко от заек и по-скоро биха му предложили да пази диета, отколкото да му дадат да яде.

И тези мъже, които би трябвало да бъдат обгрижвани, на които се основава нашата военна мощ и на които се основава нашата армия, те от раждането си са пропити от чувство за чест, повече отколкото който и да било търговец или стругар.

— От вашите думи излиза — обадих се аз, — че трябва да се грижим за крадците, заради участието им във войните, но в реалността и вие не бихте желали да си имате такъв работник и ако от крадецът понякога излиза добър войник, то от войника често излиза умен крадец, то тогава има връзка между тях. Но този лош персонаж, не е най-специфичен за тази страна. Във Франция има все още много морално пропаднали хора, цялата страна е залята от войници, нищо че е в мир, ако въобще може да се каже че в тази нация съществува мир и те си плащат за същото за което вие пледирате: мързеливците се продават на дребно на аристократите и това е максимумът на идеята на правителството, че са им необходими ветерани от войните, а не учени хора. Мислят че знаещите са независими и често предизвикват войни, за да тренират войската в рязане на гърла или както казва Салут „за да

си използват ръцете, а не да затъпяват през дългата ваканция“. Но самата Франция си знае какво и коства отглеждането на такива зверове.

Падението на Рим, Карthagен, Сирия и на много други нации и градове, които са едновременно издигнати и разрушавани от наемнически армии, би трябвало да влеят малко ум в главата на сегашните държави. Върхът на френската глупост се проявява точно в това, че тренираните им войници често са побеждавани от вашите необучени селяни и не искам да кажа повече, за да не си помислите че се опитвам да лаская Англия.

Ежедневният опит показва че механизите в градовете и клоновете в селата не се страхуват от битката с мързеливите джентълмени, ако не са обезсилени от болести и нещастия или обезкуражени от прекалени очаквания и нямайте грижа за ония добре оформени силни мъже (само благородниците обожават да се грижат за тях и така се развалият) , които сега са безсилни и подтикани от лошите условия на живот, но не биха се поколебали да действат ако са нахранени и имат работа. И изглежда някак неразумно да се нуждаем от военните пейзажи, които по правило не искаме, но ако се замислим има безброй лентяи нарушащи мира така че понякога войната е за предпочтитане пред мира. Но си мисля че не бива да изхождаме само от това, има си и друга причина, много по-съществена за Англия.

— И каква е тя? — пита Кардинала.

Увеличаването на пасбищата! Вашите овце са природно благи и лесно се управляват, което може да се каже и за преданите ви хора, обитателите на селцата и малките градчета, но е доказано че породистите овце дават повече и по-мека вълна, отколкото обикновените, та там благородниците, джентълмените и дори онези щастливци абатите не се задоволяват от старите си ренти, мислейки че не им е достатъчно онова което имат, за да живеят в безгрижие, много по-добре отколкото живее народа, решат да променят нещата с което си навличат беда, вместо да си помогнат. Те спират развитието на агрисултурата, разрушавайки градове и села, оставяйки само църквите и затваряйки дворовете, където могат да се пасат овце. И докато почвата на горите и парковете е бедна, то тези богати земи стават най-гъсто населените места в пустоща и ненаситниците, чумата на страната, да обграждат по няколко хиляди акра земя, като завземат

позициите на старите притежатели и арендатори, чрез разни трикове, със сила или просто принуждавайки ги да я продадат. И това значи че тези нещастни хорица, мъже и жени, женени и неженени, млади и стари, заедно с техните големи семейства (тъй като селската работа изисква много работна ръка) са принудени да променят местообитанието си, не знаейки къде да отидат и реално принудени да продадат на безценица цялото си имущество. И когато и тези парици са към края си, колкото и да спестяват, какво им остава, освен да крадат за да оцелеят и да увисват по бесилките (Господ знае как да съди!) или да станат просяци. И така пак да се озоват в затвора като лентяйстващи vagabonти, а дори и да искат да работят често не могат да намерят кой да ги наеме, тъй като познават само селската работа, а вече няма да е останала земя за гледане. Един овчар с една овца може да си закупи много акри земя, която би изисквала голяма работна сила, ако се копае и засее. И така например се осъпява царевицата.

Цената на вълната също расте и така бедняците, които биха искали да си ушият топли дрехи не могат и това в крайна сметка и това ги прави лентяи. И докато се увеличават пасищата, Господ наказва алчността на собствениците с болести по овцете, които измират с хиляди и това следва да ни наведе на мисълта че самите собственици губят. Но дори и да предположим, че бройката на овцете се покачи няколократно, тяхната цена пак няма да падне и не можем да кажем че това се дължи на монополизма, защото не се гледат от един, но все пак този бизнес се държи от една шепа хора и те са достатъчно богати, за да не им пuka ако овцете не се продадат навреме, напротив още и още ще увеличават цената. По същият начин и говедата са ужасно скъпи, просто защото много села изчезнаха от лицето на земята, селското стопанство е неглизирано и почти никой не иска да се занимава с тоя бизнес. Богатите не отглеждат говеда, а овце, но изкупуват говеждото на ниски цени и после го препродават на бедняците на високи. И все още не сме разгледали всички неудобства, които това продуцира. Например докато продават скъпото говеждо и ако се консумира по-бързо отколкото се произвежда, то тогава цената му расте и така би се стигнало до такова спекулиране, че вашият остров, който ни се струва най-доброто място на света, би пострадал ужасно много от алчността на шепа богаташи. Например увеличаването на цената на царевицата кара хората да напускат

семействата си, а какво да кажем за безработните, какво друго могат да сторят, освен да просят или да крадат. И накрая умният човек става много по-неудобен, отколкото е бил преди.

Луксът бързо унищожава човека в нас, да застанеш срещу собствената си бедност и мизерия, това е страхотна суета и наистина струва много усилия и то не само за семейството на аристократа, но и на търговеца и на фермера дори, а в крайна сметка и на всички класи в обществото. А и си имате много домове на позора, освен ония, които са официално разрешени, тук има толкова много таверни и кръчми, където се играят зарове, карти, табла, футбол тенис и сие и така парите се губят бързо и онези, които са пострадали така и са загубили всичко просто започват да крадат за да си върнат дълговете. Затворете тези места, създайте закони за онези, които си позволяват да обезлюдят толкова плодородни земи те могат да си позволят и да построят нови села или просто дайте земите им на ония, които биха го направили, спрете растежа на щепата новобогаташи, които са по-лоши дори от монополистите, премахнете леността, оставете селското стопанство да се издигне отново и регулирайте производството на вълна и намерете работа на хората, така няма да има кражби, защото ония които днес са вагабонти, лентяи, безделници, утре ще бъдат принудени да станат крадци. Ако не откриете начин да излекувате тези дяволи би било тъпo да се хвалите с излишната си строгост към крадците, която може и да ви изглежда отлична на теория, но сама по себе си не е нито справедлива, нито приложима на практика. И ако продължавате да държите хората си зле обучени и корумпирани от самото им раждане и на всичкото отгоре ги наказвате за престъпления, на които ги е научил живота от малки, какво друго мога да кажа, освен че вие създавате крадци и после ги наказвате за собствените си грешки?

И докато говорех, Съдията, на когото вече бях представен, подготвяше отговора си, опитвайки се да резюмира всичко казано до тук, както изискваше дебата.

Вие говорите много вярно за чужденец, но сте чули доста неща за нас, които не сте разбрали добре. Ще се опитам да ви изясня ситуацията, но нека повторя нещата в реда, в който ги казахте и ще ви докажа колко малко знаете за нашите работи и колко много са ви объркали и ще се опитам накрая да оборя всичките ви аргументи. И така бих искал да започна с...

— Моля за мир! — обади се кардинала. — това би отнело доста време и ви моля да отложите отговорът си за следващата ни среща, която би трябвало да е утре, ако разбира се работите на Рафаел и Вашите го позволяват. Но Рафаел, бих желал да узная причината, която ви кара да мислите че крадците не заслужават смърт. Изплойте камъчето! Или поне предложете някое друго наказание, което би било по-полезно за обществото. Ако дори смъртта не може да обуздае крадеца, ако на хората не им пука дори за собствения им живот, то тогава каква сила би могла да ги спре? И накрая нима облекчаването на наказанията няма да доведе до все повече престъпления?

— Мисля, — отговорих аз. — че не е правилно да отнемаш живота на някого, заради шепа пари, защото нищо на този свят не струва толкова колкото един човешки живот. И ако кажем, че парите не са единствената причина, за осъждането на хората, а нарушаването на закона то тогава бих казал че прекаленото правосъдие е екстремна несправедливост, защото не бива да одобряваме закони, които правят от мухата слон нито пък възприемам мнението на софистите, че всички престъпления са равни пред закона и че няма разлика между убийството и кражбата, а напротив считам че между тях няма равенство, нито дори подобие на такова. Господ е казал „Не убивай!“, можем ли да убием за пари? Но ако някой каже, че според тази заповед не трябва да убиваме, освен в случаите когато законът на тази страна не ни разрешава изрично, то тогава на други места по света може законът да позволява педофилията и клетвопрестъпничеството. И ако Господ ни е отнел правото да отнемаме своя и чуждия живот, това означава ли че шепата хора, пишещи законите могат да оторизират непредумишленото убийство, в случай че Бог не ни е дал такива примери и така ни е освободил от задължението да спазваме неговият закон в тези ситуации. Та това прави убийството законно действие, как ви се струва това, да дадем ли преференция на човешките пред божествените закони?

И ако това е допуснато веднъж, то хората ще започнат да правят това което им е изгодно, вместо да следват божиите закони. Според Мойсеевото право, колкото и да е сурово, човек може да бъде само глобен, но не и убит за кражба и някак не мога да си представя, дори, че един нов закон, основан на справедливостта и милосърдието, на което ни учи нашият Бог би бил по-жесток от този на юдеите. И това

са причините, поради които считам, че смъртното наказание за кражба е противозаконно, просто и ясно това е абсурд. Още повече, считам, че е много погрешно крадецът и убиецът да се наказват по един и същи начин И ако си представим че крадецът е в еднаква беда, ако бъде признат за виновен в кражба или е осъден за убийство, това естествено би го накарало да убие човека, който в друг случай само ще окраде, и докато наказанието е едно и също, то за крадеца би било много по-сигурно ако просто убие свидетеля. И излиза че сплашването на крадците, би довело до много по-голяма жестокост.

Но нека се върнем към въпроса: Кое наказание би било най-подходящо? Считам че би било по-лесно да се върнем назад във времето, отколкото да изнамираме нови. Защо да се мъчим и двоумим, след като още Римляните са го измислили и са го прилагали толкова дълго време, те отлично са познавали изкуството на управлението, били са отлични законодатели?

Осъждали са оня, който е бил признат за виновен в големи престъпления да прекара целия си живот в кариерите или да копае в мините, окован във вериги. Но методите, които харесах най-много са от пътуванията ми в Персия, сред полилерите, които са изключително разумен и добре управляван народ. Те плащат данъци на краля на Персия, но иначе са напълно свободен народ и се управляват по собствените си закони. Страната им е далече от морето, обградена от хълмове, и са напълно задоволени от собствената си продукция, която е доста изобилна, като поддържат много търговски връзки със съседни тем страни. И те следвайки гения на собствената си държава, не искат да увеличават границите си, а планините и войската на Персия ги защитават от чужди посегателства. Те не водят войни, живеят прости чистък обикновен живот, а не във великолепие и са по-скоро един щастлив народ, отколкото бележити и известни и си мисля че дори никой не е чувал за тях, освен най-близките им съседи. И Там онзи, който е признат за виновен в кражба просто възстановява откраднатото на собственика, а не както навсякъде другаде на владетеля, защото според тях владетелят няма никакви права над откраднатото, но ако пък то е повече от онова, което е в наличност у крадеца, то се оценява имуществото му и се взима от там, а остатъкът се разпределя на жените и децата. Крадецът бива наказан да върши обществено полезен труд, но нито се праща в затвор, нито бива окован за кражба, освен при

утежняващи вината обстоятелства. Така те работят за обществото. И ако лентяйстват или бягат от работа, биват бичувани, но ако работят то към тях се отнасят добре и без следа от укор, само понякога някой се осмеляват да говорят по техен адрес и то през нощта, но скоро си затварят устата. Те не търпят други наказания освен общественополезния труд и така, работейки за доброто на нацията, много по-лесно се десоциализират и съзвземат от шока. На докато на някои места всичко изкарано от тях им се връща от благотворителни организации, колкото и необичаен да ни се струва все още този милосърден уклон, то на други места народните пари не им се дават или има някаква определена сума, която им се изплаща като издръжка. Другаде, не ги карат да вършат общественополезен труд, но всеки частник, които иска да наеме работници, може да отиде и да ги наеме на много по-ниска заплата от свободните. И ако не си вършат добре работата има право да ги бичува.

И всичкото това иде да покаже, че винаги има начин те да работят, освен за собствената си прехрана и за народа. Те всички си имат определени привички, обличат определи дрехи, косата им е ниско подстригана и им липсва част от ухoto. И на приятелите им е позволено да ги обличат хранят и поят, но и за онзи, който взима и за онзи който дава това е равносилно на смърт. И не е ли наказание за свободния да иска пари под какъвто и да било предлог? И не е ли самата смърт за тези роби да ги използват. И хората от тези окръзи на страната се бележат с определен знак, който е определящ за излизането им извън граница или за срещите им с роб под друга юрисдикция, а опитът за бягство и самото бягство се считат за равни престъпления пред закона и ако някой свободен, който им помага да избягат бъде признат за виновен, то наказанието е робство. А онзи, който го разкрие бива възнаграден: ако е свободен с парична награда, а ако е роб — със свобода. Така че те си дават сметка, че е по-добре да изтърпят наказанието си, отколкото да бъдат осъдени наново. Да, такива са техните правила и закони за робството и е очевидно, че те са колкото полезни, толкова и благи. Те целят не само да унищожат пороците и да предпазят хората от злото, но и да докажат на человека, защо е необходимо да е честен и да служи на народа, след като веднъж е нарушил обществения ред. Хазартът е забранен от старинните им обичаи и почти няма пътешественик, на комуто някой от тях да е

причинил вреда и поради това, ние ги използваме като водачи от една юрисдикция до друга. И нищо друго, освен чистата алчност, не ги кара да крадат, тъй като нямат армия, а ако не дай си боже ги разкрият те нямат шанс за бягство, просто защото те са длъжни да се обличат различно и така не могат да излязат навън, освен ако не се съблекат голи, но дори и тогава отрязаното ухо ще ги издаде. И единствената опасност, произхождаща от тях са конспиративните им дружества срещу правителството. И въпреки всичко робите от един окръг не могат да направят нищо за съседния, освен ако не създадат някаква голяма конспиративна система на робите от под всички юрисдикции, която пък не може да бъде създадена, тъй като те просто не могат да се срещат едни с други, дори и да си представим че съдът е толкова строг, че такава авантюра би си заслужавала. А и никой от тях не е достатъчно обезнадежден, за да пропилее шанса си чрез послушание и промяна към добро, да си върне свободата. А и много от тях успяват в това начинание и се връщат към доброто.

И сега, когато ви разказах това, искам да ви питам не са ли тези закони много по-приложими от строгото правосъдие, за което Съдията пледира с такава страст. На това той отговори, че такъв закон не би намерим място в правосъдната система на Англия, тъй като изисква подкрепата на цялата нация. Поклати глава, гримасничеше и мъкна, въпреки че цялата компания очакваше мнението му, освен Кардинала, който просто изтъкна, че не би могъл да каже как би действал такъв закон, докато не бъде приет и проверен.

— Но ако, — каза той. — Ако смъртта тегне над главата на някой крадец би било възможно да отменя наказанието за малко и да си направя експеримента на хилядолетието, и ако Дай Боже! Има добър ефект, може пък и да намери своето място в закона, но ако няма успех, то би било най-добре всеки уличен в кражба да се екзекутира. И не виждам защо би било неправилно и опасно да се съгласим с тази идея, по мое мнение вагабонтите трябва да бъдат третирани по този начин, тъй като законите против тях нямат край. И когато самият Кардинал изказа мнението си, всички се съгласиха с онова, което казах, а те презряха. Но пък поздравиха Кардинала, за идеите му срещу вагабонтите.

Мисля че няма да е зле да ви разкажа какво последва, то беше много смешно, но бих рискувал, тъй като не е чуждо на характера на

човека да стори нещо добро. Имаше един шут около масата, който имитираше глупак толкова естествено та изглеждаше съвсем като истински. Шутовете, както се счита, са студени и тъпи, та ние се смеем повече на тях, отколкото на нас самите, понякога както стана тогава, имат шанса да покажат неприятното в нас и така да верифицират старата поговорка, че само онзи който хвърля често зарове, има печалба. Когато един от компанията каза, че докато аз се грижа за крадците, а Кардинала за вагабонтите, то все пак някой трябва да се замисли за бедните, на които болестта или старостта са отнели работата. „Оставете ги на мен — каза шута — аз ще се погрижа за тях, и никой повече няма да се гнуши от мен, след като толкова честичко ще съм разисквал и тях и техните сълзливи оплаквания. И дори и да бъда също толкова горестен разказвач на техните истории, няма да ми хвърлят даже пени. Та така и на мен няма да ми хрумне да им дам нещичко, а дори и да ми хрумне няма да имам какво. Тъй като си ме познават, те не биха си позволили да ги изгонят от работа и така няма да ми създават проблеми, тъй като няма да очакват каквото и да било, не и повече от един свещеник, който би издал закон, да ги изпратят всичките в манастири, мъжете при бенедектинците, а жените — монахини.“

Кардиналът се засмя, с жест на съгласие. Но почивката бе ужасно желана. Имаше нещо божествено в този сериозен мъдър мъж, което все още може да се забележи у някои свещеници и монаси. Той се обърна към шута „Това не би ни освободило от бедняците, освен ако не решиш да се грижиш и за калугерите.“

— Това е направено вече! — каза шута. — Като кардинал вие вече предложихте закон за вагабонтите и как ще ги накарате да работят. Ама аз по-големи вагабонти от вас не познавам.

Това бе добре прието от компанията, тъй като Кардинала не го счета за лична обида, само монахът се замисли малко, че май не е толкова далече от истината тоя шут, и почна да му вика мошеник, крадец, син на Сатаната и крещейки по него Библейски слова. И когато шута прецени, че той е в стихията си се усмихна приятелски.

Добри ми отче, спомнете си какво пише в Библията „Нека търпението осени душата ви“.

— Не съм ядосан — каза монахът. — Най-малкото не го считам за грях и както се казва във псалмите „Бъди ядосан, но не греши.“

После Кардиналът го убеди да бъде по-мил и да уважава мира.

Не, милорд, аз не говоря с гняв, която би трябвало да имам, тъй като в думите на светците е големия гняв и както се казва: „Гневът на божият дом ме изяжда.“, което пеем на литургия. Онзи, който се присмял на Христос, когато той решил да влезе в божия дом, усетил силата на гнева му. И всички ония, които се подиграват, мошеничестват и се присмиват ще го изпитат.

— Предполагам, казвате това без лоши намерения! — каза Кардинала. — Но според мен би било по-мъдро от ваша страна да не се хващате на думите на един шут.

— Не, господарю мой, както е казал Соломон: „Отговаряй на глупака според глупостта му.“, което не направих, а показах на този шут ямата, в която би пропаднал, ако не внимава. Защото ако всред многото поругатели на Иисус имало само един, който е изпитал гнева му, то какво би станало с поругателите на всичките монаси? По същият начин ние си имаме една черна овца, която се подиграва на всичко и на която не можем да отвърнем.

Когато Кардиналът разбра, че не се вижда края на този безсмислен спор, той даде знак на шута да се оттегли, смени темата и скоро стана от масата и ни оставил за малко, след което отиде да слуша разни дела.

И така М-р Мор аз ви разказах тази история, от чиято дължина бих се срамувал, ако вие сам не настоявахте така силно и никога нямаше да ви я разкажа така подробно, ако вие сам не желаехте да не ви спестявам и най-малката част от нея. Можех да я посъкратя, но ви я разказах така, за да разберете как точно онзи, който презря моите предложения, скоро след като чу че Кардиналът не само че не ги отхвърля, но ги приема с уважение, промени изцяло позициите си. И така най-сетне ще можете да разберете каква би била стойността на мен и на консулите като мен за един съдия.

Бе много мило да ми разкажете за това, а и всичко, което казахте беше изпълнено с мъдрост и доброта. Върнахте ме в родната ми страна, в моята младост, като ми напомнихте за Кардинала, чието семейство ме отгледа и то ми е много скъпо, спомням си с много добро негова милост Кардинала. Но въпреки всичко това, все още не мога да променя мнението си, че ако промените ненавистта си към съда, което е само съвет и което е във ваша власт, бихте могли да направите много

за човечеството, и това би бил най-добрят път, по който всеки добър човек трябва да тръгне. Според нашият приятел Платон, народите биха били щастливи ако философите станат крале, а кралете — философи и не е чудно защо нашият е нещастен след като философите не смятат за свой дълг да помагат на кралете и на съда.

Те не са чак толкова прости, но напротив те го искат и правят, повечето чрез книгите, ако все пак владетелят се вслушва в думите им. Но както правилно отсъжда Платон, малко са кралете, които сами по себе си са философи, те, които от самото си детство имат грешна представа за философите и съда все пак никога не пропадат, и това той разкрива чрез личността на Дионисий.

Не мислите ли, че ако застана зад някой крал и почна да му давам добри съвети и да унищожавам всичкото зло скрито в душата му, то няма да бъда изгонен или поне няма да бъда осмян за собствените си грешки? Например ако застана зад краля на Франция и бъда повикан в кабинета на Консул, където няколко мъдри мъже, изцяло в слух, разискват целесъобразно, например какво е отношението към изкуството и практиката в Милано или как реставрират в Неапол или как Венеция и после половината Италия може да бъде завладяна или как Фландрия Бургундия Брабант и други кралства могат да бъдат присъединени към тяхната империя. Едното предложение е да се основе лига с Венеция и да бъде държана докато ония не се усетят и после да се основе съвет там, да се поразглезят жителите малко, докато богатството не ги накара да се нуждаят или поне да не се страхуват от него и после те лесно ще им паднат в ръчичките.

Другото предложение е да се наемат германците, а на швейцарците да се затвори устата с пари.

Другото — да се дадат пари на Императора, тъй като той ламти за тях.

Другото — да се предложи мир на краля на Арагон и за да се затвърди, да се направят известни отстъпки от претенциите на Краля на Навара.

Според други да се залъже принцът на Кастиля с надежда за съюз и после да се дадат пари на неговите хора, за да прокарат френските интереси в страната.

А най-трудното от всичко е какво да се направи с Англия: мирът би бил изправен на нокти и ако се направи така че съюзът с тях да е за

независимост и да ги нарекат приятели, а всъщност да ги считат врагове, в такъв случай трябва шотландците да се държат в бойна готовност и да могат да напуснат Англия във всички случаи, дори и някои от благородниците да бъдат задържани под стража, особено онези които имат претенция към короната, така Кралят на Англия ще бъде държан под брадвата.

И така, ако нещата са стигнали до върховна възбуда и всичките онези големи мъже мислят само как да влязат във война, как аз обикновеният да стана и да пожелая да си сменят съдиите, да оставят на мира Италия, да си останат вкъщи, тъй като Франция е много по-обширна на територия, отколкото би трябало да бъде страна управлявана от един и че не е необходимо да се добавят нови територии и след всичкото това им предложа резолюцията на Ахорианците, народ населяващ югоизточната част на Утопия, които преди много време участвали в някаква война за територии, които били обещани на техният владетел по някакъв стар договор. Те ги завоювали, но скоро открили, че управлението им е по-трудно от завземането. А местното население или се бунтувало или заставало на страната на други завоеватели и така Ахорианците се оказвали в постоянни войни или за защита или срещу местните. Така излизало че те никога не можели да изпратят армията си другаде, покачили им се данъците, държавната хазна се изпразнила, кръвта им се проливала за славата на Краля и нямало никакви преимущества за народа, който получил не малко блага от мира, моралът паднал от дългата война, навсякъде се разхождали крадци и убийци, а народът започнал да презира закона, докато Кралят се грижел само как да задържи и двете кралства и не му пукало нито за интересите на народа, нито за каквото и да било друго.

И когато видели, че злините се задълбочавали, те свикали обединен съвет и предложили на краля кое от двете кралства иска да задържи, докато не е загубил всичко, тъй като само един човек не можел да управлява толкова голям народ. Така владетелят бил принуден да даде едно от кралствата на най-добрият си приятел (който скоро бил детрониран) и после да се задоволи с властта на стария крал. И аз бий добавил, че след тази наподобяваща война обстановка, след дълбоката депресия и безсмислените разходи на пари и хора и вероятно на някакво природно бедствие, те вероятно са оставили

всичкото това. След това изглежда Кралят е изbral по-приемливото решение да подобри старото си кралство и да го направи процъфтяващо, тъй като е обичал своят народ, а те изглежда са му връщали обичта, живял всред народа, управлявал го е добре, оставил е другите кралства на мира и така в мир и добруване е остарял. Как ви се струва тази история, господа?

— Колебая се! — казах аз. — Мисля, не толкова добре!

Но как, ако мога да разпределя министрите на този и онзи вид, чии велики хитрини и похвати биха помогнали да се увеличи кралската хазна? Едните биха предложили увеличение на износа и намаление на вноса през митниците чрез увеличение на данъците, така че в крайна сметка да се увеличат приходите в хазната, другите биха предложили войната, когато парите се увеличават от грабеж и едва след като се източат окончателно да се сключи мир, и така народът да благодари на краля си за неговата предвидливост и за загрижеността си към всеки. Трети биха предложили стари мастити закони, излезли от употреба преди много време, и които поради това че са били забравени от народа пак могат да бъдат приложени и така чрез увеличаване на данъците да се постигне увеличение на държавния резерв. Четвърти биха предложили забраната на много неща, особено такива които са против интересите на народа, под угрозата на сериозни наказания, така че в крайна сметка да се стигне до ситуация в която човекът, който престъпи закона да по-склонен да плати огромни суми на краля, за да бъде освободен от наказания, вместо да ги изтърпи.

Други биха предложили да се убедят съдиите, че са под защитата на прерогатива, и че кралят ще се съгласява с всичко тяхно искане, колкото и незаконно да е то, докато все още един или друг от тях дали чрез сдружения, дали сами, дали чрез съда, могат да имат претенции към заповедите на Краля и към цялостната държавна картина, защото колкото и да са различни по мнения съдиите, смятат за явно това че всяко нещо на този свят е дискутиабилно, дори и закона. Това би дало на Краля възможност да действа според собствения си интерес, а онези съдии които са против него да бъдат премахнати, чрез всягане на страх или иначе и така Кралят да успява да прокара всичките си идеи в съда. Или с други думи везните да натежават винаги в негова полза или още по-простично да се издадат такива закони, в които винаги да има вратичка и мнението на краля никога да не се оспорва, той да е така да

се каже над законите. Това достига върха си като система при Крас, който никога ня мал достатъчно пари, за да издържа гигантската си армия. Този крал никога не можел да направи нещо извън закона, просто защото закона бил той, всичко било негово, включително и животът на поданиците му и човек можел да направи или да притежава само онова, което владетелят, благодарение на доброто си разположение към него, му позволи или даде. И си мислели че в интерес на царя било, да се позволяват колкото се може по-малко неща и че било предимство дори да няма нито богати нито свободни всред неговите хора и че по-този начин много по-трудно и много по-рядко имали възможност да отсъждат суворо и противоправно. Още повече неволята и мизерията, която ги обгръщала ги правела търпеливи, подтискала ги и пречупвала духа им, иначе казано по този начин всяка идея за революция била подтискана в зародиш. И така когато всичките тези предложения бяха направени, би трябвало да стана и да заява, че всичките тези съдии хем помагат на краля, хем му прочат, и че не само неговата чест, но и неговата сигурност зависят повече от богатството на поданиците му, отколкото от неговото собствено че те биха си избрали владетел според собствения си интерес, а не според неговия личен, според грижата и усилията, които би положил за сигурността и добруването на народа. И че би трябвало владетелят да се грижи за хората си повече отколкото за собствената си персона, ако иска да остане дълго време на трона.

Явно е също, че всичките се лъжат считайки, че бедността на народа означава сигурност за тях самите. Кой би желал повече бунтове, ако не самите бедняци? Кой би желал по-ревностно промяна от този, който е затруднен да свърже двата края? И кой би скочил да прави бъркотии с такава отчаяна смелост, от онзи който няма какво да губи, а би само спечелил от тях? Ако кралят попадне под такова презрение и завист та да не може по никакъв друг начин да принуди поданиците да изпълняват дълга си, освен чрез измами и принуди или като ги държи в мизерия и простота, то не би ли било по-добре за самия него да абдикира, вместо да се задържи на трона чрез такива рестрикции, така той само има титлата, но не изпълнява дълга си на владетел. Не е достойно да си крал всред бедняци, достойно е да си крал на богат и щастлив народ. И така Фабриций, мъж аристократ и с висока нравственост е казал, че предпочита да управлява богати хора,

отколкото сам да забогатява, тъй като онзи който живее в злато и почести, докато всички останали скърбят и пъшкат в мизерия, е по-скоро тъмничар, отколкото цар. Той е като лошия лекар, който излекувайки едно заболяване предизвиква друго, тъй като невъзможността да преодолее народните неволи по друг начин, освен чрез отнемането на правата на хората само показва, че не е способен да управлява свободен народ. По-добре да подели титлата си или да смекчи гордостта си, тъй като презрението и ненавистта на народа нарастват с пороците му. Нека живее от онова, което му принадлежи, без да съди останалите и да подчини разходите на доходите си. Нека наказва престъпленията, но още по-добре би било ако полага усилия да ги предотвратява, нека не съди строго, както е обично, нека не издава закони, които са извадени от употреба, особено ако са стари и забравени и нека никога не взима пари за да освободи някого, тъй като тогава ще гледат на него не като на честен мъж, а като на корумпиран и нечестен човек с претенции за честност.

Към всичкото това бих добавил и законите на макарианците, народ живеещ недалече от Утопия, чиито крал в деня на сядането си на трона тържествено се заклел и направил официални жертвоприношения, които да скрепят клетвата, никога да няма над 1000 паунда злато или сребро на същата стойност в своята хазна. И както казват, този закон е приет от мъдър владетел, който се грижи за богатствата на народа, а не за собственото си удоволствие и по този начин успешно се бори срещу ограбването на хората си и срещу мизерията като цяло. И още повече той счита че тази сума би била достатъчна за предотвратяване на бунтовнически опити или на инвазии на врагове, но е са достатъчна, за да предотврати нарушаването на човешките права, от царя, което е и основната причина за издаването на такъв странен закон. Още повече, това би осигурило свободна циркуляция на парите, която е толкова необходима за развитие на търговията и всичкото това, в бъдеще, би спряло опитите на владетелите да налагат хомот върху поданиците си. Такъв крал би бил омразен на престъпниците и обичан от честните хора.

И колко глухи трябва да са хората, за да не се вслушат в това, което говорех и в пътищата, които им показвах?

— Без съмнение, достатъчно... — казах аз, — но няма да се учудя, ако никой от съвета не ги чуе и не ги възприеме, тъй като не би

спечелил нищо от това. Това не би дало никакви привилегии на оня, който е на друго мнение. Този философски начин за разсъждение е добър за разговор между приятели, но няма място на полето на държавата, чиито дела се основават на властта и парите.

Точно това и се опитвам да кажа, че на този етап философите нямат място във властта.

Има! Но не тази спекулативна философия, която уравнява всичко и навсякъде, а онази другата която е далеч по-приложима, която познава истинската ситуация и се нагажда към нея и учи хората на благоразумие, благоприлиchie и действие. И докато платоновите комедии се играят на сцената и всеки актьор знае своята си част, нека се върнем към философията и да повторим от Октавиан, в беседата между Нерон и Сенека, дали не е по-добре да замълчиш, вместо да смесваш неща с толкова различна природа, създавайки нелепа комедия? Дали просто не разваляме и не покваряваме добрата игра, смесвайки нещата и не е ли далеч по-добре да си остане така както си е била. И така най-доброто което може да се направи е просто да не се бъркаме в писата, защото винаги може да ни дойде нещо ново наум. Същото е и в живота и в царския двор, ако лошотията не може да бъде изкоренена и пороците не могат да бъдат излекувани, както ни се иска, това не означава, че трябва да зарежем всичко, по същата причина, никой не скача от кораба при буря, просто защото не може да заповядва на ветровете. Не можете да нападате хората, които мислят иначе, когато техните собствени представи се отличават от вашите. Би било по-разумно да захвърлите всичко и да се справите чрез ловкост и сила и ако не можете да ги направите добри, поне да ги направите по-малко зли, още повече ако всички са добри, то нищо няма да е наред и това е благословия, която не се надявам да видя.

Според вашите доводи, всичко което мога да направя е да се предпазя от лудостта, докато се старая да излекувам лудостта на другите и ако говоря истината, трябва да ви повторя всичко казано дотук, а доколко се лъжа какво може или не може философът, не бих могъл да кажа нищо повече, сигурен съм че не мога. Но доколкото този диспут е нелек и неприятен за тях, не мога да разбера защо им се струват глупави и екстравагантни нещата, които самият Платон е прилагал в ежедневието си и които Утопистите и днес практикуват и които са добри за тях, колкото и да са различни от нашата система,

която е основана на частната собственост, а такова нещо при тях просто няма и не мога да очаквам че би имало. Но такива разговори, като моя, които само будят старите демони и предупреждават за последствията, нямат нищо чак толкова абсурдно, че да не могат да се използват идеите им от време на време, а са само неприятни за онзи, който твърдо отстоява другата позиция. Ако оставим настрана всичко което се струва екстравагантно и абсурдно, което според порочният живот на мнозина може да изглежда примитивно, то трябва, ако не за друго, то поне поради факта че сме Християни, да дадем незабавно за пример поне онези големи неща, които Христос ни е съветвал, защото той самият е наредил не да ги прикриваме, а напротив да ги прокламираме всред хората.

Повечето му предписания са много по-противоположни на животът на хората днес, отколкото моите. И изглежда проповедниците добре са изучили това, на което ме посъветвахте, защото виждайки че светът като цяло не желае да живее по законите на Иисус са нагодили доктрината МУ, така че хем да е водеща в живота, хем да се нагоди към привичките на хората. Но не виждам никакъв друг ефект от такова роболепие, освен че хората се убеждават в слабостта и. И това е най единственият успех, който мога да имам в двора, тъй като ако винаги имам различно мнение от останалите, то няма да постигна нищо, а ако се съгласявам с тях, просто само ще подпомагам лудостта им. Не мога да схваша, какво имате предвид под захвърляне на всичко и под управление и държане на нещата толкова ловко, че ако не станат по добри то поне да станат по-малко лоши, защото в съда на никой не му пушка какво е мнението на человека, а как заговорничи против другите. Човек трябва напълно да се съгласи с лошите съдии и да се съгласи и с най-лошия дизайн и така може да бъде осъден като шпионин или дори като предател, да той може, но много трудно би се съгласил на такава порочна практика. Още повече ако човек е задължен на това общество, той е толкова далече от идеята че е способен да направи нещо за решаване на проблема чрез захвърляне на всичко, че няма и да намери случай да направи каквото и да било добро: лошата компания по-скоро ще го корумпира, отколкото да се промени към по-добро, а ако не иска да се занимава с тях и да си остане все така устойчив и невинен, ще обвинят него в собствените си глупости и мошеничества и така той ще бере срама и вината на останалите пред обществото. Не е лошо

сравнението на Платон, с което показва нерационалността на брака между философията и правото. Ако човек всеки ден гледа как една компания от хора бягат в дъжд и не иска да се намокри и ако знае че няма друга причина да излезе и да ги убеди да се върнат в домовете си, освен че се задава буря, то всичко което можем да очакваме е самият той да се намокри, нежели те да му повярват. Би било далеч по-добре ако си седи на сухо вкъщи и вместо да се занимава с глупостта на хората, просто да защити себе си.

Според моите собствени виждания, съвсем свободно заявявам, че колкото по-дълго съществува частна собственост и докато парите са стандарт едва ли не за всичко, считам че нацията не може да бъде управлявана нито справедливо нито честно, тъй като най-доброто пада в ръцете на лошите, нито народът може да живее щастливо, тъй като всичките блага ще са за малцина, а останалите ще са изложени на абсолютната бедност. И оттук, базирайки се на мъдрото и добро управление на утопианците, сред които всичко е искусно управлявано с малко закони, където добродетелите се награждават, всичко е по-равно и всеки живее в изобилие и сравнявайки ги с други нации, които си измислят все по-нови и нови закони, но все още не могат да регулират правилно управленческата си система и където всеки държи на своята собственост и поради това всички новоизмисленi закони нямат силата нито да променят ситуацията, нито да предотвратят злото и дори е трудно за хората да разграничат кое е тяхно и кое не е, тъй като много съдии, корумпирани и безкрайно зависими, ежедневно демонстрират нарушаване на законите. И така, нахвърляйки всичкото това в мисълта си, мога да кажа че все по-добре разбирам защо Платон, вместо да се чуди какви нови закони да измисли е предпочел да не измисля нищо, което да не е приложимо към обществото, тъй като мъдър човек е предвидил, че само издигането на духовно ниво е единственият начин да се подобри положението на народа, че това не е възможно докато съществува частната собственост, тъй като всеки взема за себе си онова до което се добере, трябва ни пример — колко щастлив би бил народа, ако малцината разпределят богатствата си сред народа, тогава и само тогава ще се отървем от мизерията завинаги.

Та така биха останали само два вида хора: предишният безпомощен, но зъл и порочен ненаситник, и бъдещия, който с

непрестанно старание прави за хората, повече отколкото за себе си, едновременно честен и скромен човек. От там аз се убедих, че докато съществува собствеността, не могат да съществуват нито равенство, нито разпределение на приходите, нито пък светът ще е добре управляван и големите умове на човечеството все така ще са подтикани от бремето на грижите и на старото. Признавам, без да си връщам думите назад, че тежестта над умните може да се намали, но никога не може да се отстрани напълно. Ако законите се пишат само за да определят колко голям трябва да е добивът от почвата и какъв да е максимумът на парите, които може да притежава човек, което да се лимитира от владетеля и така да се предотврати дързостта на хората и никой да не може да се домогне до чиновническа длъжност, без да си плати, или с други думи онзи който е на служба трябва да се поддаде на изкушението да си възвърне парите чрез измами и насилие и в крайна сметка да се слагат на тези длъжности само богаташи. Мога да кажа, че тези закона биха имали същия ефект, какъвто би имала диетата и грижата за терминално болния, могат да смекчат болката и да забавят болестта, но не и да лекуват, нито пък да върнат човека към нормален живот. Докато съществува частната собственост, ние все ще си оставаме болни и лекувайки едното ще предизвикваме друго и така един симптом ще предизвика друг, а излекуването на един орган ще разболява останалите.

— От друга страна — подех аз — изглежда, че хората не могат да живеят спокойно, там където всичко е общо, как може да има изобилие там където, всеки бяга от работа? Защото ако печалбата не го интересува, то мисля, че би оставил другите да се трудят и това би го направило само ленив и муден, ако работата зависи само от неговата воля, а няма реално нищо свое, какво друго да очакваме освен безкрайни размирици и кръвопролития, особено когато уважението и авторитета, които дължим на магистратите, са свалени до земята? А и не мога да си представя как би се чувствал онът, който въпреки многото работа, е равен по власт и богатства на останалите.

Не се и учудвам, че всичкото това ви изглежда така, тъй като си нямате ни най-малка представа или по-точно нито една вярна, за това как действа една такава конституция, но ако бяхте дошли поне веднъж в Утопия с мен и бяхте видели правилата и законите там, а аз живях сред тях цели пет години и им се радвах и повярвайте и досега бих

останал там, ако не се налагаше да разкажа за тях на европейците, щяхте да се съгласите, че няма по-добра конституция от тяхната.

— Не можете толкова лесно да ме убедите — каза Питър, — че на света съществува нация, управлявана по-добре от нашата. И докато нашите разбириания не са толкова погрешни като техните, то и управлението ни, ако не греша, е много по-старо от тяхното, а дългият опит ни е помогнал да открием много повече удобства на живота, а и не малкото щастливи стечения на обстоятелствата са ни разкрили онова, което никой човек не би могъл да измисли сам.

Кой парламент е по-стар нашият или техният, не бихте могли да отсъдите, докато не прочетете историята им, защото доколкото може да се вярва на нея, то те са имали градове много преди тези места да са били населени, изобщо. А доколко откритията ни са под влияние на щастливи или нещастни стечения на обстоятелствата, или пък измислени от гении, то те са можели да се случат и там, както и тук. Не мога да ви опровергая, тъй като имаме повече гении отколкото те, но те са постигнали доста повече в индустрията и изобретенията. Те вече знаеха по нещичко за нас, като пристигнахме на брега, знаеха имената на народите отвъд хоризонта, в техните хроники са споменати няколко корабокрушения на брега им преди 1200 години и няколко ромейски и египетски кораба, чийто оцелели са прекарали остатъка от дните си всред тях и така от тези отделни случаи те са научили много за зле изглеждащите си гости и са усвоили всички полезни изкуства на Римляните, които са били познати на корабокрушенците, а на намеците че това им е подарено, те биха отговорили, че си имат собствени, а и че са щастливи да научат нещо ново от хората, които реално са спасили.

Но ако нещастие сполети тях и някой случайно се озове на нашия бряг, ние съвсем няма да се усъвършенстваме, а най-много да запомним това събитие и след време да го забравим напълно. И докато те са станали майстори на всичкото добро до което са се домогнали от нас, то вярвам ще мине много време преди да започнем да се учим и да прилагаме на практика кийто и да е от добрите им закони. И това е основната причина да живеят по-щастливо и да се управляват по-добре от нас, въпреки че не сме по-тъпи или по-слаби от тях.

След това аз го помолих:

Най-горещо желая да ни опишете този остров в подробности. Не бъдете така кратък, а моля да ни разкажете за всичко, което се отнася до тези земи, реките, градовете, народите, техните маниери, конституция, закони и всяко нещо, което си представяте, че може да ни заинтригува. И дори и онова, което би ни унижило или бихме игнорирали.

Ще го направя, защото си мисля че трябва да съм възприел вярно всичко, но това би отнело доста време.

Нека тогава влезем, първо, нека се навечеряме и после ще имаме достатъчно време да говорим.

Той се съгласи. Влязохме вкъщи, вечеряхме и после излязохме навън на същото място. Наредих на слугите да се грижат никой да не ни прекъсва. А Питър и аз си пожелаахме Рафаел да е толкова добър, колкото е словото му. И когато видя, че сме се съсредоточили в него, той направи кратка пауза, за да си припомни някои неща и започна по следния начин:

КНИГА ВТОРА

Островът на Утопия е 200 мили дълъг и почти толкова широк в повечето си части, но се стеснява в двата си края. Но не наподобява кръст, между носовете му морето е около 11 мили широко и достига до брега, който е обкръжен от 500 мили дива земя, добре защитена от вятъра. Няма големи реки по брега, а той целият представлява едно голямо пристанище, което позволява отлично развитие на търговията по море, но пък излизането на брега, поради многото подводни скали и течения, е много опасно. По средата има само една скала, която се показва на повърхността и може лесно да се заобиколи, а на върха и има голяма гарнизонна кула, всички останали скали са под водата и са изключително опасни. Проходът е познат само на местните и така ако някой странник реши да акостира на брега без техен навигатор, поема страхотен риск за корабокрушение и дори и техните хора често не могат да преминат спокойно, ако не получават напътствия от сушата и ако някоя флота, колкото и малко вероятно да е, реши да ги нападне, то със сигурност ще бъде загубена. Другата част на острова бе осеяна с много пристанища, а брегът е така добре защищен от природата, че шепа хора могат да предотвратят атаката дори на огромни армии. Казват (и имат доста доказателства за това) , че това навремето не е било остров, а част от континент. Утописта, който го е завладял (забравих цялото му име, спомням си само първото — Абраха) , направил от дивациите добре управляван народ и заедно с вежливостта, и скоро ги подчинил, като решил да ги сепарира от континента, просто като заобиколи острова с вода. За да постигне това, той наредил да изкопаят огромен канал дълъг 15 мили и за да не решат местните, че ги третира като роби, той наредил не само на тях, но и на собствените си войници да участват в строежа. Каналът бил построен изключително бързо, въпреки всички първоначални прогнози, тъй като в работа били впргнати много на брой мъже. А неговите съседи, които отначало смеели на глупостта му, скоро го видели перфектно построен и то без грам терор.

На острова има 44 града, всички до един големи и отлично построени, маниерите, обичаите и законите са еднакви навсякъде и всичките те допринасят за добруването на земята. Най-близкият лежи минимум на 25 мили разстояние от другия, но не и толкова далече, че човек да не може да стигне пеша за един ден от един град в друг. Всеки град изпраща трима от най-мъдрите си Сенатори ежегодно в Амарут, за да се консултират с другите за касаещите ги неща, и тъй като той се счита за главен град, намирайки се в центъра на острова, там се правят обичайно събранията им. Юрисдикцията на отделният град е на площ около 20 мили, там където разстоянията са по-големи и площта под юрисдикция е повече, но никой град не желае да си увеличава границите, защото хората гледат на себе си не като на притежатели, а като на наематели на земята. Навсякъде се строят ферми за омъжените двойки, които са отлично планирани и са обзаведени с всичко необходимо за селскостопанска работа. Живущите там се изпращат от градовете и няма нито едно семейство под 40 мъже и жени и поне двама роби. Всяко семейство се ръководи от един мъж и една жена, а на всеки 30 семейства има по един магистрат.

Всяка година в града се завръщат 20, след като са престояли там две години и се изпращат на село нови 20 попълнения, за да научат какво е селскостопански труд, а на онези, които са били вече една година им е наредено да обучат новодошлите. Така никой от тях не е игнориран от селскостопанската работа, не се правят грешки, които в друг случай биха били фатални за реколтата. Но от друга страна с тези ежегодни изпращания на все по-нови и нови попълнения, се предотвратява възможността човек да изживее целият си живот, вършайки усилна работа и така тези хора доживяват до дълбока старост. Фермерите работят над земята, отглеждат добитък, сеят дървета и пренасят дървен материал до градовете по суша и вода. Те отглеждат и множество пилета по много любопитен начин: вместо да трябва кокошката да седи и да мъти с дни, яйцата се разполагат на място и топло място и пиленцата не се излюпват преди определеното време и малките пиленца се отглеждат от хората, като ги следват навсякъде, както биха следвали майка си.

Отглеждат малко коне, но всичките с изключителна издръжливост и то не за друго, а за да обучат децата си да седят върху седлото и да яздят. Конете не се използват за нищо друго, най-малкото

пък като впрегатни животни, за което те ползват волове и поради това конете им са изключително здрави, а и те са установили, че воловете издържат повече, по-рядко боледуват, по-малко трябва да се грижат за тях, създават далеч по-малко неприятности, и ако се разболеят или станат непригодни за работа, просто се колят и изяждат. Те сеят повече зърно, отколкото им е необходимо за хляб, и тъй като пият или вино или сайдер или крушеница и много по-често вода, рядко с мед и ликъор и тъй като знаят колко жито точно трябва за града и за селата, които са под негова юрисдикция, днес сеят повече зърно и отглеждат повече добитък от необходимото, като излишното изпращат на съседите си. Ако поискат нещо, което не произвеждат сами, те го получават от града, без да плащат. А градските магистрати се грижат да им се даде и поради това се събират веднъж месечно за фестивала. А когато дойде време работниците да се върнат в града, селските магистрати ги изпращат обратно и информират градските колко нови ръце са им необходими и те биват изпратени за един ден.

ЗА ГРАДОВЕТЕ И ОСНОВНО ЗА АМАРУТ

Онзи, който познава един от градовете им все едно знае всичките, тъй като те си приличат. И така ще ви опиша един от тях, и по-точно Амарут, тъй като няма по-важен от него и всички останали му отстъпват, тъй като той се намира по средата на острова и там се намира седалището на Главния Съвет, а и не познавам никой друг по-добре от него, тъй като там съм живял цели 5 години.

Той лежи на страната на хълма и по-точно на плато, формата му е почти квадратна, единият му край се простира почти до върха на хълма и после се спуска на две мили по река Анидер, като се разширява по брега на реката. Анидер извира 80 мили по-нагоре и първо тече като малко поточе, но после събира множество поточета, от които две по-големи. Близо до Амарут тя е около половин миля широка, но после нараства все повече и повече и накрая 60 мили по-надолу се губи в океана, между града и морето и няколко мили над града има приливи и отливи на всеки 6 часа. Приливното течение е толкова силно, че около 30 мили навътре по реката има само солена вода, прясната се връща обратно и няколко мили по-нагоре водата не става за пие и е малко на по-високо ниво. В града водата е сладка, а при отлив тя си остава сладка до океана. Над реката има мост и то не от дърво, а от камък, изграден е от множество арки и се разполага най-далече от морето, така щото корабите да могат да акостират в града без никаква пречка.

Има и друга по-малка река, която изхожда от хълма на града и се влива в Анидер. Жителите се наслаждават на гледката на водопада, който се спуска малко над града и така ако са под обсада, врагът няма да може да спре или отклони водата, нито пък да я отрови и тъй като тази вода се отвежда по тръбопровод надолу по улиците, а в останалата част на града, където тя не може да бъде отведена има големи цистерни за дъждовна вода, които снабдяват хората. Градът е обграден от висока и дебела стена, на която има много фортове и кули, а също и от дълбок тъмен ров, изпълнен с шипове, който обгражда три-четвърти от града, а функцията на ров за останалата част има самата река. Улиците са изключително удобни за карети и са добре

зашитени от вятъра. Сградите са здрави и толкова еднакви, че градът като цяло наподобява една голяма къща. Улиците са 20 фута широки, имат си градинки зад всеки дом, като дворовете са широки. Така всяка къща си има врата към улицата и задна врата към двора. Всяка врата си има по две ключалки, които се отварят съвсем лесно и се затварят сами и тъй като нямат частна собственост, всеки може да влезе навсякъде. На всеки десет години те сменят дома си с друг.

Грижат се за дворовете с голямо внимание и имат лози, плодове, подправки и цветя и всичко е толкова добре подредено и гледано, че никъде другаде не съм виждал такива прекрасни и плодородни градини като техните. И не само за собствени нужди, ами и за достойно съревнование със съседите, които поддържат същия ред и повярвайте няма нищо, което да е така прекрасно и полезно в града както тези градини. Така онези, които са основали града изглежда да са се интересували повече от градините, отколкото от каквото и да било друго, или както казват те, цялата схема на града е проектирана от утописта, но той оставил всички подобрения и орнаменти за следващите поколения, защото не е възможно за един човек да достигне до такова съвършенство. Ръкописите, съдържащи историята на града и страната, се съхраняват с изключително внимание и ни връщат 1700 години назад. От тях съдим че първите сгради са били малки и просто устроени, наподобяващи общежития, направени били от дърво, с варосани стени и сламени покриви. Но днешните са поне три поколения по-нови, основите им са от камък, стените — от хоросан и тухли и боклукът се изхвърля в специални отвори, имат плоски покриви, а върху тях изливат слой хоросан, който струва малко, но е толкова устойчив, че издържа на огън и е по-устойчив на климатичните условия от олово, заобиколени са от зеленина и тя се отразява в прозорците. Те използват тънко ленено платно, което окачат вместо стъкла и което изолира вятъра, но не пречи на светлината.

ЗА МАГИСТРАТИТЕ

Тридесет семейства си избират по един магистрат ежегодно, на когото навремето са називали сифогранд, а днес — филарх, а над всеки десет сифогранда има по един друг магистрат, който навремето са називали транибор, а днес — архифиларх. Всичките двеста сифогранда избират един Принц от четириима кандидата, когото познават всичките жители и който преди да встъпи в длъжност изрича клетва, така че изборът е по съвест. Гласуването е тайно, така че принцът да не узнае кои са дали вот за него. Властта му е дожivotна освен при съмнение за използване на народа. Траниборите се избират ежегодно, но могат да повторят мандатът си. Мандатите на всички останали магистрати са за година. Траниборите се срещат на всеки трети ден, а при нужда и по-често, консултират се с Принца и или решават делата на страната или евентуално възникнали частни проблеми. Има и двама сифогранда, които заемат длъжността съдии и се сменят всеки ден. Фундаментално правило на тяхното управление е да не се вземат еднолични решения и всяко решение да бъде обсъждано поне няколко дни в съвета. Смъртно наказание очаква всеки, който вземе еднолично решение за страната, без то да бъде обсъдено от обикновения Съвет или от Генералната асамблея.

Всичкото това е прокарано като закон там, за да не може никой било то принц или транибор да създаде заговор, целящ да промени управлението и да пороби народа. И така ако възникне нещо важно, то първо се обсъжда от семействата, като решението се дава на техния сифогранд, после се обсъжда в кръга на сифогандите, които изготвят доклад за сената и при специални обстоятелства то се решава от Островния Съвет. И е правило за съвета, никога да не решава онова, което е дебатирано на същия ден, а винаги да го оставя за следващата среща. Така хората не бързат в решенията си не ги вземат под въздействие на моментните си чувства, които могат да ги изиграят дотолкова, че вместо да направят добро на народа, да влошат положението. Така ако подкрепят първоначалното си мнение от чисто вироглавство и безсмислен срам, по-скоро биха пропилиeli страната си,

отколкото да издигнат собствената си репутация или да предотвратят риска да бъдат сметнати за предатели. Така те се грижат действията им да бъдат добре обмислени, а не базирани на емоции.

ЗА ЗАНАЯТИТЕ И НАЧИНА НА ЖИВОТ

Агрикултурата е онова нещо, което е толкова добре схванато от тях, тъй като няма ни мъж, ни жена, който да е работил в селското стопанство, те са обучавани в това от деца, отчасти от ученото в училище и отчасти от собствен опит, те излизат честичко навън всред полетата, около града, където не само могат да видят как другите се трудят, но могат да се опитат и сами. Освен това всеки мъж си има занаят, който си избира сам, като например производство на вълна, на лен, зидарство, ковачество, дърводелство и няма нито един занаят, който да не е достатъчно уважаван от тях. Всички на острова носят едни и същи дрехи, като се отличават само по пол и семеен статус. Модата никога не се променя, не е нито неприемлива, нито неудобна, отговаря на климата и зависи само от това дали е лете или зима. Всяко семейство само си прави дрехите, но и жените и мъжете усвояват занаятите, които споменахме. Жените по-често се занимават с производство на лен и вълна, които съответстват на природната им слабост, а на мъжете са оставени по-грубите занаяти. Един и същ занаят често се предава от баща на син, тъй като те наследяват таланта, но ако някой реши да поеме по друг път, той бива осиновен от друго семейство, което се занимава с искания от него занаят, като грижата се поема не само от новия му баща, но и от магистрата, така че да порасне благоразумен и добър човек. А в случай че някой е усвоил един занаят, но иска да усвои и друг, то и това е позволено и се действа по същия начин. И ако вече знае два, то той сам решава по кой да поеме, освен ако народът не реши друго.

Първа и едва ли не единствена задача на сифограндите е да внимават някой да не остане безработен, а всеки приложно да си изпълнява занаята, но никой не иска от тях да се трепят от работа, от сутрин до мрак, като товарни животни, което е може да се каже тежко робство, както е навсякъде из модерните държави, освен в Утопия. Те разделят денонощието на 24 часа — работят 6, 3 часа преди и 3 часа след обяд, после вечерят и си лягат като спят 8 часа. Остатъка от времето, без работата яденето и спането, е оставил на свободната воля

на хората, но те не го пропиляват в излишен лукс и безделие, а го използват за подходящи упражнения за подобряване на тънкостите в занаята, а най-често четат. Обичайно е да се изнасят публични лекции всяка сутрин преди да почне деня, на които никой не е задължен да присъства, а само онези, които се интересуват от литература, понастоящем все повече, мъже и жени на различна възраст, идват да слушат едни или други лекции, според собствения им уклон. Но другите, които не обичат литературата и избират да се занимават с подобряване на работата си, не са нито възпрепятствани, нито излишно коментирани като хора, които не се грижат за страната си. След вечеря те се занимават с нещо различно, лятото в градината, зимата във трапезарията, където се хранят, радват един на друг под звуците на музика или просто разговаряйки, те не се занимават със зарове или подобни глупави и прахоснически игри, имат си само два вида игри — една подобна на нашия шах и като Судоку, а другата наподобява битката между доброто и злото, в която битката на пороците един с друг и съюзът им срещу добродетелите не е представена неприятно, а заедно с особените опозиции между отделните пороци и добродетели, заедно с методите с които порокът открито напада или скрито подронва добродетелта, а доброто от друга страна му отговаря. Работното време е строго определено, иначе може да си представите, че ако се работи само 6 часа, то скоро хората ще изпаднат в мизерия. Но е толкова далеч от истината, че времето не е достатъчно за осигуряването на изобилие, а не само на най-необходимото, че бих казал, е дори твърде много, с което може лесно да се съгласите, ако само се замислите каква огромна част от другите народи са безработни.

Първо жените, по правило, не вършат нищо, а ако някои работят, то обичайно техните съпрузи са безработни и нека се замислим за огромния брой безработни свещеници и такива, които се наричат религиозни, прибавете всички богаташи, особено онези, притежателите на земя, които наричаме аристократи и джентълмени, заедно с големите им фамилии, пълни с лентяи, които живеят повече за шоуто, отколкото да са полезни някому, прибавете и всичките крадци и накрая си направете сметката колко хора реално се бъхтят от работа, за да изхранят лентяите. А сега се замислете колко от работещите правят нещо, за да подобрят нивото на работа, и ние, които измерваме всичко

в пари, уважаваме разни безсмислени и скъпоструващи занаяти, които служат само за лукс и удобства. И ако за онези, се занимават само с нещата, които обикновения живот изисква, то би имало такова изобилие от стоки, че цените им моментално ще паднат и тогава търговците няма да имат печалба, и ако всеки който работи тези безсмислени занаяти се наеме да върши нещо качествено и полезно и ако всички, които пропиляват живота си в безделие и леност, и всеки, от които яде за двама, бъдат накарани да се трудят, лесно можете да видите, че дори малкото време е достатъчно за правенето на онова, което е необходимо, полезно и приятно за человека, особено ако приятното се третира в определени граници.

Това се вижда много явно в Утопия, където, в целия град, в териториите около него, има едва 500 человека, мъже и жени, силни и на години, способни да се трудят, които не работят. Дори и сифогандите, макар и извинени от закона, пак се трудят, като по този начин чрез собствения си пример показват на останалите необходимостта от работа.

Подобни привилегии се допускат и за онези, които бидейки назначени от народа за свещеници и избирани чрез тайно гласуване от сифогандите, са освободени от физически труд, така че да се посветят изцяло на образованието, но ако някой от тях се провалят в това начинание, то пак биват връщани на задължителна работа. А понякога и механиците, които са много напреднали в занаята, се освобождават от работа и биват издигнати в ранг обучаващи. Но от всичко казано дотук излиза че хората избират сами посланиците си, свещениците, траниборите и дори Принца си, по-рано наричан Барзенес, а днес — Адемус.

И оттук си направете извода, каква огромна част от тези хора, не са нито безработни, нито пък се занимават с безполезен труд, и оттук лесно ще установите колко много работа може да се свърши, за малкото часове, в които те всички са задължени да работят. И освен това трябва да се отчете факта, че полезната работа изисква много по-малко усилия при тях, отколкото където и да е другаде. Построяването и дори реставрирането на сградите у нас изискват много работна ръка, защото доста често безхаберния наследник оставя къщата построена от баща му да изпадне в разруха и така неговите деца са принудени да реставрират на висока цена, онова което е можело да се поправи с

малко пари. Доста често се случва така, че нещо построено от един с гигантски средства бива занемарено от друг, който си мисли че има по-префинен вкус в архитектурата, и оставя всичко да потъне в руини, като строи съвсем ново на не по-ниска цена. Но при утопианците е обратно, всичко е толкова добре регулирано, че хората много рядко строят нещо наново и бързо поправят домовете си, показвайки завидна предвидливост, така че те никога не се разрушават. Така къщите им се запазват задълго, при това с много по-малко работа и така строителите, които се грижат за тях, не се занимават с нищо, освен с това да дялат дърво или да оформят камъка така че материалите да са готови, за да се поправи нещо, ако има нужда.

Нека кажем колко малко работа им отнема облеклото, докато са на работа се обличат в кожи и не се грижат много много за тях, тъй като те издържат поне 7 години. Когато решат да се появят пред обществото те си навличат връхна дреха, която скрива всичко под нея и е в естествения цвят на вълната. Така те се нуждаят от много по-малко вълна, отколкото където и да било другаде, при това на много по-ниска цена. Използват много повече лена, за който се изисква много по-малко работа и освен това оценяват дрехата по белотата на лена или по чистотата на вълната, а не по десените. Докато другаде 4 от всеки 5 дрехи са вълнени, при това в разнообразни цветове, а и повечето ризи са копринени, като при това трудно стигат на един човек за година, а за онзи който се счита за богат и десет от тях не стигат, то в Утопия една риза стига дори за две години. Не се изкушават да имат повече, тъй като няма да им е по-топло, нито пък ще изглеждат по-добре. И тъй като всичките те се занимават с полезни неща и се задоволяват с малко, то се оказва че всичко около тях е в изобилие, а и много често се получава така, че ако изникне някаква нова работа се изпраща множество хора, за да я свършат. А когато няма нищо ново, което да се върши, то часовете за работа просто се намаляват. Магистратите никога не ангажират хората с безполезен труд, тъй като в основата на конституцията е заложен закон за регулиране на труда, според нуждите на обществото и да се предостави достатъчно време на хората да се самоусъвършенстват, което според тях е в основата на човешкото щастие.

ЗА ТЪРГОВИЯТА

А сега е време да ви разкажа за връзките между хората, за търговията и за законите, които ги урегулират.

Доколкото техните градове са населявани от семейства, то самите семейства се състоят от хора, които са в родствени взаимоотношения едни с други. Жените им, разбира се, се омъжват извън семейството, но всички мъже, и синовете и внуките, живеят в една и съща къща, слушайки родителите си, докато годините не замъглат мозъците им и тогава глава на семейството става следващия по възраст. Но дори ако градът стане твърде голям или пък обратно, ако не дай боже, се случи някакво бедствие, което да доведе дотам, че да намалее населението, провизиите са така разпределени, че да не се стигне дотам един град да има повече от 6000 семейства спрямо съседния. Никое семейство не може да има под 10 или над 16 възрастни, но няма определена бройка за децата. Изключително лесно е спазването на това правило, тъй като винаги може да се дадат на отглеждане децата от едно семейство на бездетна двойка от друго.

Същото правило се спазва и за градовете, така че да няма такива, които да нарастват прекалено много и обратно да намаляват бързо, а за предотвратяване на растежа на населението на острова, те просто изпращат определена бройка хора на континента, където ако има почва, която не може да бъде обработена от тамошните жители, се създава работна колония. Там ако жителите пожелаят се присъединяват към утопиянското общество, лесно възприемат начина на живот, спазват законите и така се провеждат идеите за щастие и добър живот всред останалите нации. По конституция същата грижа се полага и на чуждата земя, така щото да стане плодородна и богата, та да стигне за изхранване и на месните и на колонията. Но ако местните откажат да се присъединят към правилата и законите, то те биват изхвърлени от границите, които считат за техни собствени и използват сила, ако е необходимо. Ако народът откаже да им предостави и парчетата земя, които не използва, а напротив е оставена не посята и не гледана, то според закона, който гласи че всеки е длъжен да гледа земята, поне

колкото да се препитава сам, то може да се стигне до война. Ако пък никакво природно бедствие или друго нещастно събитие доведе до намаляване на населението на острова, то ония в колонията се връщат обратно, дори и това да разруши колонията, то се предпочита пред това да „загине“ някой собствен град.

Нека се върнем към начина им на живот в обществото, та така, както казахме по-рано най-стария мъж в семейството е техен главатар. Съпругите слушат съпрузите си, децата — родителите и винаги помладите слушат по-възрастните. Всеки град се разделя на 4 еднакви части, а в средата на всяка от тях е пазара, където се предлага всичко и който се управлява от няколко семейства и където всичко се разпределя между тях, като се пренася от там до къщата, като всеки баща определя и взима само онова, от което семейството се нуждае, без да плаща каквото и да било или пък да носи нещо в замяна. Няма причина на някой да се откаже нещо, поради изобилието на стоки, а и няма опасност някой да поиска нещо излишно, тъй като няма никакви мотиви за това, тъй като всеки знае и е абсолютно сигурен в снабдяването с продукти по всяко време. Тук съществува страхът, че някой ще поиска да се полакоми за повече, отколкото има другия. Но там няма такава опасност. Близо до тези пазари има други с всякакви продукти, при това не само подправки, плодове и хляб, ами и различни видове риба, птици и добитък.

Има също и в градовете места, където се събира дъждовна вода, която се използва за убиване на животни и за къпане се ползва от робите им, тъй като гражданините никога не убиват собствения си добитък, тъй като считат че жалостта и добросърдечието, които са най-добрите им качества още от раждането, най-много страдат от убийството на невинни животни. Те не позволяват и нищо мръсно или немито да се продава в градовете, най-малкото защото въздухът ще се замърси и това ще застраши здравето им. На всяка улица по една обществена сграда, които отлежат на равна дистанция една от друга и се различават по имена. Сифогандите обитават една за всеки 30 фамилии, която пък се дели къщите на дадената част на две — 15 от всяка страна. В тези сгради те посрещнат исканията на населението и им отговарят. Стюардите на всеки един от тях отиват в точно определен час на пазара и според бройката на хората в тази сграда те носят определеното количество провизии. Освен това тези хора се

грижат много повече за болните и немощните, отколкото за който и да било друг. Те биват транспортирани и лежат в определени общински болници, като всеки град има четири такива, които са изключително големи и просторни, така че да може да поберат много болни спокойно и при това да е възможно отделянето на инфекциозно болните от всички останали, а и да се осигури покой на всички и известно усамотение. Болниците са обзаведени с всичко необходимо, за лечението на болните и всичките те са заобиколени с такава грижа и такова внимание от лекарите и нито един не лежи там извън волята си, още повече болните предпочитат да отидат в болница, отколкото да лежат вкъщи.

Едва след като болничната прислуга вземе най-доброто от магазините, което е предписано от лекаря, едва тогава се изпращат провизии в общинските сгради в следния ред — първо се снабдява Принца, божиите служители, траниборите, амбасадорите и чужденците, ако има такива те често се настаниват в отлично поддържани къщи, като практически се насочват към тях още на границата на градчето. За обяд и вечеря всички и сифогранди и простолюдие се събират заедно, хранят се заедно, освен онези които лежат в болница или са болни вкъщи. И така след като храната се сервира в обществените сгради, никой не е принуден да мъкне провизии вкъщи и то поради една пристрастина причина, че никой не иска да се храни в собствения си дом, тъй като е и глупаво и смешно да ядеш нещо зле пригответо и да хабиш време да готвиш, след като ти е предоставена безплатна и вкусна храна на една ръка разстояние. Всичките нелеки и мръсни задължения по поддръжката на тези обществени сгради са предоставени на робите, но приготвянето на храната и подредбата на масата са предоставени само на свободните жени, които се избират от всяко семейство и се сменят през определен интервал от време. Те се разполагат на три или повече маси под номера, като мъжете застават от страната на стените, а жените срещу тях, така че ако на някая и призлезе, което се случва често на бременните или на майките с деца, тя да може, без да пречи на останалите, да стане и да отиде до сестринската стая. Това е стая за кърмене и отглеждане на деца, но там винаги има в наличност прясна вода, а и люлки за приспиване на малките и огън, където могат да им изсушат дрешките, ако са изцапани.

Децата се отглеждат от собствените си майки, освен в случай на болест или смърт, когато жените сифогранди възможно най-бързо не открият бавачка, което не е чак толкова голям проблем, тъй като те сами предлагат услугите си, считайки това за милосърдие и така детето нарича бавачката си майка. Всички деца под 5 години седят на масата с гледачите си, останалите деца и от двата пола, преди да се оженят или сервират на онези, които седят на масата, или ако не са достатъчно големи за това, стоят пазейки тишина и се хранят с онова, което им се дава, като нямат право на други изисквания към храната. По средата на първата маса, която е в горния ъгъл на помещението, седят сифогранда и съпругата му и това се счита за най-главното място на масата, до него седят двама от старейшините и после четирима от тълпата. Ако се случи да няма сифогранд, то начало стои свещеника и жена му, като след тях са всички стари и млади, при това задължително младите стоят до по-възрастните и така се избягват невъзпитаните думи и жестове, които биха били казани или показани от невъзпитаните младежи. Ястията не се сервираят наведнъж, а първо най-добрите се предоставят на старците, а след това се сервира на останалите. По-възрастните представят на по-младите необичайните храни, но обично има достатъчно от тях за всички. И така на старите хора се гледа с полагация им се респект, като техните съвети се следват от всички останали. И обедите и вечерите започват с лекции по морал, но достатъчно кратки за да не досадят и достатъчно ясни, за да бъдат разбрани и така на възрастните се предоставя възможността да поучат младите на нещо полезно и забавно, а и да поговорят един с друг. Беседите не се задълбочават толкова, че да не могат младите да с включат в обсъжданията, а напротив те се настърчават да говорят, така че свободно да изразят собственото си мнение и душевност. Обядват набързо, но дълго вечерят, тъй като след първото се работи, а след второто се спи. Не седят на масата без музика, винаги има плодове за десерт, някои от тях си слагат парфюм, други се пръскат с благовонни масла, така че накратко имат всичко, което могат да пожелаят, имат огромни богатства от всичко което сърце им желае и ползват благата без и най-малкото неудобство.

В селата, където хората са надалеч едни от други, всеки се храни в дома си, а всичко излишно се праща в града.

ЗА ПЪТУВАНИЯТА НА УТОПИАНЦИТЕ

Ако някой от тях си пожелае да посети приятел в друг град или просто иска да се разходи из страната, той получава лесно пропуск от сифограндите и траниборите, освен ако няма определена причина да остане. Със себе си носи паспорт, който гарантира за него по време на пътуването и му осигурява свободен достъп в цялата страна, но освен това там е записан и крайният срок за завръщане в града. Снабдяват го с каруца и роб, който да кара магарето и да се грижи за него. Докато пътуват не носят излишни провизии, а навсякъде из страната се посрещат сякаш са си у дома. Ако престоят на някое място повече от една нощ, то всеки ги приема в дома си с радост и се третира според традициите на определеното място. Ако някой реши да излезе извън града, към който принадлежи и ако бъде хванат без паспорт, бива обявен за беглец и бива върнат у дома и ако отново съгреди по същият начин бива обявен за роб. Ако пък някой реши да пътува извън общината си но в собствения град, той може да го направи свободно, като получи подкрепата на старейшината и разрешението на съпругата си. Ако реши да отиде в някоя от селските къщи и очаква да бъде приет там, той се задължава да работи и да се движи по техните правила и така да е полезен както за селото, така и за града. И така виждате, че няма безделници при тях и няма преференции, които да ги извиняват от работа. Няма таверни, няма кръчми нито пък публични домове, няма случаи на корупция, няма среци по ъглите, няма купони, всички са задължени да изпълняват обичайните си занимания и да подобряват качествата си през свободното време. И е естествено за тях да живеят в голямо изобилие, всеки да работи и да няма причина да проси по улиците.

В Големия Съвет на Амарут, където се изпращат трима от всеки град ежегодно те научават на кой град какво му липсва или пък какво му е в излишък, така че единият да се снабди от другия и това се прави свободно, без да е необходимо да се плаща, та така целият остров прилича на едно голямо семейство. Всички са загрижени за цялата си страна и винаги има поне двугодишен резерв от провизии, за да се

използват евентуално ако се случи нещо непредвидено, например лош сезон, останалите излишества от зърно, мед, вълна, лен, дърво, кожи и месо се изпращат към други нуждаещи се народи. Имат закон, според който всяка седма част от продукцията трябва да се даде на бедните, а останалите излишества се продават на нормални цени. И така те не само получават онова, от което имат нужда (липсва им само желязо) , но също и злато и сребро, и не можете да си представите колко пълна е хазната. Практически са толкова богати, че не ги интересува за колко пари ще си продадат стоката, а само уважението на бедните и радостта в очите им.

Голяма част от богатствата им са в ръцете на робите, но практически никой свободен не е извън граница, а и всички те принадлежат към града си, парите растат благодарение на сръчните ръце на гражданите, те принадлежат на публичната хазна и всеки може да ги използва. Но ако видят че някой друг град се нуждае от тях, те просто ги дават, практически само в случай на война тези пари могат да бъдат изхарчени и въобще да бъдат вкарани в употреба. В крайен случай с тях биха си позволили да наемат чужди войници, които да ги пазят от опасност. Заплащането на наемниците е солидно, така парите работят против враговете, те плащат или за нова войска или на дезертьори от чуждата армия или за всъянаве на хаос у врага и така в крайна сметка печелят. Имат огромно съкровище, но предполагам че смятате използването му най-малкото за екстравагантно, а реално е изключително печелившо. Разбира се има основателна причина за съмнение, реално и аз ако не бях видял това с очите си, никога не бих повярвал.

Изглежда ни странно, тъй като е доста по-различно от познатото ни. Но за онзи, който погледне от правилния ъгъл нещата не би се чудил толкова, доколкото тяхната конституция се различава от нашата, а и стойността на златото и среброто при тях е различна — те не използват парите за собствените си нужди, а само като пари за рядко срещани събития, между които обичайно има дълги интервали, толкова до парите. Ясно е, че предпочитат желязото пред златото и среброто. Човек би живял без желязо, но не и без вода и огън, но е естествено, че желязото е най-използваемият метал, който ни е даден от природата. Глупостта на хората е увеличила стойността на среброто и златото просто поради редкостта им. Докато от друга страна, те

считат, че природата, като истински загрижен родител, ни е дала всички прекрасни неща в изобилие, земята и водата, а е скрила от нас онова, което е ненужно и безсмислено.

Ако с тези метали се покрие която и да било кула в кралството, това би увеличило завистта на Владетеля и сената до нечувани размери и би родила такова глупаво подозрение у хората, тъй като те по правило са предразположени към това, че в крайна сметка от завист те биха жертвали добруването на народа. Ако пък правят чиниите или каквато и да е посуда от желязо, те биха се страхували постоянно, че хората няма да искат да ги претопят в случай на война и така няма да могат да платят на наемната войска. За да предотвратят това, те са достигнали до идеята, да променят политиката си спрямо нашата и да се разграничават от остойностяването на скъпите метали като среброто и златото. Те се хранят в посуда направена от други материали. Тъй като си правят цукалата и нощните гърнета от злато и сребро, при това не само в царския двор, но и в собствения си дом, а и от тях правят веригите и оковите на робите си, за някои от които е белег на робство носенето на голяма златна обеца, а за други носенето на верига или диадема от злато, то те не отдават никакво значение на златото. И така ако някой друг народ реши да ги нападне за пари, те просто дават златото и среброто си, считайки го за дреболия. На брега на острова има перли, а скалите им са пълни с гранит и диаманти и ако случайно ги намерят те ги полират и ги дават за играчки на децата си, за да се радват, а когато пък пораснат достатъчно, за да разберат, че само бебетата се радват на такива лъщящи дрънкулки, те ги оставят настрана без да са карани от родителите си и дори се срамуват от тях. Скъпоценните камъни за тях имат стойността на нашите детски парцалени кукли. Не съм виждал по-ясен белег за разликата в обичаите от случаят, когато пристигнаха посланици от Анемолия на острова. Те дойдоха, за да разискват събития от голяма важност за търговията, а през това време в Амарут се събраха представители на няколко града, за да ги посрещнат. Посланиците на съседните на Утопия народи, знаейки обичаите на утопианците и съответно това, че те не оценяват копринените дрехи и считат златото за белег на робство, дойдоха облечени в обикновени дрехи. А онези от Анемолия, страна доста далече от Утопия и поддържаща много малко търговски връзки с нея, като разбраха колко недодялано и еднакво се обличат

утопианците, счетоха че страната е изключително бедна и че няма ни злато ни платове и решиха да дойдат облечени богато, за да изглеждат като богове пред местните, а и да им отворят очите как трябва да се облича един посланик. И така те тримата посланици пристигнаха със свита от по 100 придворни, всичките окичени и облечени с униформи с различен цвят, предимно в коприна, а самите посланици, като част от висшата класа на страната си, облечени в злато и богато окичени с массивни златни синджири, обеци и пръстени, с корони, обградени от перли и други скъпоценности и всичките тези неща за утопианците са просто знак за робство, позор и детски играчки.

Не е приятно да се види как те от една страна се мислят за големи и велики, сравнявайки облеклото си с простицките дрехи на месните, а от друга колко се лъжат за впечатлението, което предизвикват у зрителите. Изглеждаше толкова нелепо и така явно за всички, че тези не са излизали извън страната си и не познават нито един чужд обичай и хората виждайки ги така облечени като роби спряха да гледат на тях с уважението, което се дължи на посланиците на чужд народ. Те просто им изглеждаха като презрени роби с всичките си вериги и обици. Можете да си представите порасналите дечица, които са захвърлили старите си играчки, перлите, диамантите и другите блестящи камъчета, как отиват при майките си, хващат ги за ръцете и викат колкото им глас държи „Виж този голям глупак, който се е окичил с перли и скъпоценности, като малките бебета!“ А майките им отговарят: „По-тихо, това е вероятно шута на посланика!“. Други пък оценявайки златните им верижки, ги мислеха за роби и ги замерваха с каквото им падне под ръка.

След като посланиците постояха някой и друг ден в тази страна и видяха колко струва златото за тях, и схванаха че робите в Утопия носят повече скъпоценности, отколкото те самите, махнаха всичките си излишни оперения и в крайна сметка се засрамиха от онova, което доскоро считаха за славно и красиво. Утопианците бяха учудени как е възможно човек да се труфи така, че да заслепява звездите и самото слънце и как е възможно да оценяваш някого по дрехите, които носи и как може коприната да е по-добра от овчата кожа, след като овцата носи вълната си, а не коприна. Те се чудеха много и на това, че златото, което за тях е ненужно нещо, в други страни е считано за нещо с изключителна стойност, такава, че човекът от когото и за когото то се

прави, да струва по-малко от самия метал. И как е възможно, човек, който няма повече ум от един пън и е колкото лош, толкова и тъп, да има толкова много умни и способни хора за слуги и то само защото има няколко парчета от този безполезен метал, а ако се случи така, че поради някаква причина неговото богатство намалее, той самият става по-долен от собствените си слуги, тъй като той самият зависи от собственото си богатство и следва лошата си съдба. Но те много повече се изненадват на глупостта на онзи, който когато види богаташ му се кланя, тъй като те нито му дължат нещо, нито пък зависят от даренията му, а напротив, точно защото е богат го считат за по-малко честен, особено ако го знаят като алчен и толкова тъп, че да не може да осъзнае, че никой не си носи богатствата в гроба. С тези и подобни представи, които хората получават отчасти генетично, отчасти вследствие обучението си, в страна където обичайте и законите отричат глупавите и ненужни привички и още повече, че има много малко сред тях, които не работят, тези хора още от ранното си детство осъзнават невероятните възможности, които дават познанието и буквите, децата и огромна част от нацията четат в свободното си време и използват прочетеното и наученото, за да преуспяват в живота и работата. Четат всичко на собствения си език, едновременно лесен и приятен, език, с който човек може да изрази изцяло това, което му е в главата. Те не са и чували за философите, които са толкова популярни тук, но все пак имат същите открития в геометрията, аритметиката, логиката, музиката. Но докато в разсъжденията са подобни на старите гръцки философи, то съвсем не са съгласни с модерните ни философски възгледи, те никога не са падали в капана на дивашките идеали, които младежта ни е карана да учи във всичките тъй наречени училища по логика, които ни заобикалят, те са толкова далече от химерите и фантастичните учения, че никой от тях не може дори да схване какво имаме предвид понякога.

Игнорирайки тези изчерпани от съдържание представи, те са изключително добри в астрономията и прекрасно познават движенията на небесните тела, имат множество инструменти, с които точно предсказват курса и позициите на Луната, Слънцето и звездите. В интерес на истината относно движенията на звездите, техните позиции и опозиции знаят повече от нас. Те предвиждат и промените в климата, вследствие на много изследвания и наблюдения и така знаят кога ще

вали, ще има вятър и други природни феномени, те разсъждават и над такива неща като какво причинява солеността на моретата, приливите и отливите, естеството на рая и земята. Имат много хипотези, част от които подобни на хипотезите на нашите философи, други съвсем нови, така че винаги има няколко различни мнения по спорните въпроси.

Относно морала те водят подобни диспути, например какво е онова, което е полезно и за душата и за тялото и дали дадено нещо би могло да бъде разглеждано като абсолютно „добро“ или пък този термин зависи от вълненията на душата. Те спорят и за природата на добродетелите и насладата, но най-много дискутират за щастието на човека и от какво е съставено то? Дали се дължи на едно нещо или на много? Изглежда им изглежда много по-вярно мнението, че местата, доколкото не са всички, сега са най-важното нещо, което формира щастието чрез насладата, и може да ви изглежда доста странно, но те изтъкват аргументи дори от религията, независимо от тяхната строгост и наивност, те никога не разискват за щастието и насладата, без да изтъкват чисто религиозни аргументи, както и такива от наблюдението на майката-природа и считат че без тях нашите разисквания за щастието биха били едновременно непълни и посредствени.

Според техните религиозни принципи душата е вечна и че Господ с благословията си и обичта си към хората е направил така че да бъдем щастливи, направил ни е по природа добри и наказва порочните, разбивайки живота им. Благодарение на тези принципи, залегнали традиционно в начина им на мислене, те считат че самата причина за съществуването на хората е в познанието и вярата и свободно си признават, че никой не е толкова заблуден, та да бяга от насладите на живота, законно или не, при това само по причина че малката наслада седи на пътя на голямата и че няма наслада, която да води голяма болка след себе си. Те считат за най-голяма глупост на света да гонят добродетелта, която е тъжно и трудно нещо, вместо да се радват на радостите на живота и да търсят болка и унижение, ако не могат да им отговорят. А каква награда ще получи онзи, който е пропилял целия си живот, не само без никаква наслада, но в постоянна болка, ако няма нищо след смъртта? Те не намират щастието във всички наслади на земята, а само в онези, които са добри и честни.

Някои от тях търсят щастието в голата добродетел, други считат че нашата природа е насытена с добро и щастие. Те дефинират

добродетелта като живот според природните закони и смятат, че сме направени от Господ по тази причина. Те вярват че ако човек следва природните закони в избягването или приемането на нещата, според собствения си разум. Казват, че първият закон на разума е да правим добро чрез любовта и преклонението пред Божествения разум, към който принадлежим, към който принадлежи всичко което имаме и всичко в което вярваме. На второ място разумът ни забранява да се осланяме на яростта си и да бъдем колкото се може по-жизнерадостни, да се изпълним с доброта и човеколюбие и така да увеличаваме собственото си щастие, правейки щастливи и околните, защото няма такъв човек така изцяло морален и добродетелен и такъв враг на насладите, който да създаде такива сурови закони, че те да причиняват само болка у този който ги слуша и който да бяга от милосърдието и прошката. Оттук те са стигнали до заключението, че няма по-голяма наслада и по-голяма добродетел у човек, от това да облекчиш болката на някой, да го избавиш от бедите, тъй като няма нещо което да е така добре залегнало в природата на Бога и човека.

Животът само в наслади е също зло, така че ние не бива да настояваме за това, а обратно да избавяме човеците от тях, както ги избавяме от смъртта и болката, а правенето на добро, не само можем, а трябва да насьрчаваме, но как да го направим ако не започнем да градим всичко това в себе си? Няма човек, който да мисли добро на другия, ако не мисли доброто на себе си, природата ни е направила такива, че да не можем да бъдем грижовни и добри с околните, ако сме прекалено строги и сурови към себе си. И така дефинирайки доброто, като живот според природните закони, те считат че човек се стреми към насладата до края си. Те считат, че доколкото нашият живот е стремеж към добруване, то ние сме създали обществото, за да се радваме на живота, тъй като няма такъв който да се е издигнал толкова над останалите, че самият той да е единственото най-важно същество в природата, а обратно че всяко едно живо същество си има място под слънцето и е толкова важно, колкото и останалите. И според това никой няма право да настоява да съди другите заради собственото си удобство и така те не само считат че всички гледни точки трябва да бъдат зачетени и още повече че законите трябва да се спазват от всички, и от принца и от народа.

Считат за очевидно, че човек трябва да се разпростира според границите на закона. Считат за връх на набожността да се предпочете общественото благо пред личното и обратно, не могат да възприемат че един човек може да гради личното си щастие върху руините на чуждото. Смятат за знак на доброта и милосърдие да оставиш назад собствените си преимущества пред тези на другия и още повече че споделеното щастие е по-голямото щастие, защото така даваш любовта си на онзи, който се нуждае, а да дадеш на ума наслада е много повече от чисто телесната такава. Те считат че Господ е отнел на човека малките наслади, за да му даде голямото и истинско щастие на добрата душа. И на моето запитване върху същината на въпроса, те ми отговориха, че всички наши действия и дори всичките ни добродетели ни водят към наслада, а след смъртта и до голямото щастие, и те използват всяко действие и мисъл, независимо дали тялото или душата, чрез всичко природата ни учи да се наслаждаваме. Така те поставят граници на насладите само до там докъдето ни води природата, защото както казват те природата и естеството на нещата ни водят само до онези наслади, до които и разума и чувствата и поради това не трябва нито да съдим, нито да губим посоката към голямата наслада. Те гледат на удоволствията на които се отдават малоумните глупаци като на грешки, те считат че човек трябва да се радва на истинското щастие, вместо да си го измисля. Тук има много неща, които за тях няма не носят никаква истинска наслада, а обратно ги разстройват. Нашите перверни апетити към отдавна забранени неща, не само че не ни носят удоволствие, ами и ни разбиват живота. За онзи, който преследва такива софистични наслади, те считат, както споменах по-рано, тогава когато ви разказвах за ония, които считаха себе си за по-добри просто защото носеха по-хубави дрехи, и които те мислеха за двойно заблудени, от една страна за мнението си за самите дрехи, а от друга страна за самите себе си, но ако разсъздите разумно за какво се използват реално дрехите, то тогава кое би било по-разумното да се обличаме в коприна или във вълна зимата? И така тези хора, ако наистина имаха преимущества пред другите, които да не принадлежат изцяло от мнението им, че така изглеждат по-големи, изглежда най-малкото смешно да считаш, че дрехите те правят по-добър човек от другите, най-малкото защото рано или късно ще се наложи да ги съблечеш, и така излиза че уважението, което ти се полага според тях

веднага би паднало. Също толкова глупаво е да бъдеш уважаван само заради външните си белези на големство, които реално не показват нищо за истинската ти същност и за онова, което можеш да дадеш на човека до теб. Поклоните пред някой друг правят ли живота ти полесен? И дали наистина поклона пред някой те прави по-умен? И чудесно се вижда, как тази погрешна представа омайва онези, които се наслаждават на собствената си представа за аристократичността, като реално ползват онова, което е спечелено от предците и които се възползват от благородническото си потекло, докато в Утопия никой не се счита за по-голям аристократ от другия, тъй като никой не наследява родителите си, а и те самите нямат повече от другите.

Те нямат добро мнение за онези, които се кичат със злато и скъпоценности и които се отличават на външен вид от останалите, и ако те дори съдят ония, които се обличат необично, за тях не значат нищо камъните, те дори нямат еднаква стойност навсякъде, а и не могат да си купят никъде злато и скъпоценности, освен ако не си ги донесат отнякъде, за тях скъпоценностите служат само като нещо, което осигурява сигурност и много често се кълнат в това че те не са фалшификати, но ако погледнем реално често окото лъже. Но можем ли да си помислим все пак, че онези трупащите богатство само за да го имат, не изпитват никаква наслада? Насладата им не е ли само сянка на истинската радост от живота? Те не са по-щастливи от преди, дори обратно те вечно се страхуват да не ги оберат, тъй както те са крали навремето. И дори и да са абсолютно сигурни и да внимават всеки миг за скъпоценностите си. Ако бъдат окрадени, то те едва ли биха преживяли и 10 години след кражбата и едва ли все пак ще намерят съществена разлика в живота си преди и след, в крайна сметка самото им богатство загубено или пропиляно е еднакво безсмислено за тях.

В глупостта си, те считат, че истинската наслада е в ловуването, отглеждането на птици или пък в играенето на комар, за тази безсмислица в Утопия само са чували, те нямат подобни неща там. Много пъти са ме питали каква пък наслада може да има в хвърлянето на някакви зарове? Но дори и да има такава, то би писнalo на човека, който играе едва ли не ежедневно с тях, и каква наслада може да има в слушането на чупещи се клони и на кучешки лай, след като човек може спокойно да си седи у дома и да слуша прекрасна музика? Нито пък могат да схванат с какво насладата от гледката на куче гонещо заек

е по-различна от тая на куче гонещо друго, тъй като ако ни доставя удоволствие да гледаме самия кучешки бяг, то тогава каква разлика има в двете ситуации, а какво удоволствие е това да гледаш как кучето хваща и разкъсва заека, след като тази гледка предизвика само съжаление у човек — да гледаш как слабия, безсилен и страхлив заек бива разкъсан от силните безогледно жестоки кучета. Още повече че работата по убиването на животни при тях е поверена в ръцете на робите. Те считат, че е по-добре да убиват животни, които са полезни за човека, отколкото да преследват и убиват малки и нещастни същества, като зайците, което може да достави наслада само на хора, без грам хуманност, но дори и тогава са от много малка полза за човека. Те гледат на желанието за кръв и убийства, като знак за болен мозък, изтъкан от жестокост и на удоволствието от това като признак на първобитност.

Ние си мислим, че тези и подобни на тези неща ни носят удоволствие, а в Утопия, обратно, те считат, че в тях няма нищо истински удовлетворяващо и заключават, че дори не могат да бъдат наречени наслади, за тях тези неща само гъделичкат чувствата на човек, при това не самите неща, а самото подтикане на чувствата, което може до такава степен да поквари човек, че той да сметне горчивото за сладко, както например жените считат урината на бебето за медена. Но човешкият разум, колкото и да е променен от вредни навици и болни привички, не може нито да промени природата на нещата, нито да промени естеството на насладата.

Те считат само няколко вида удоволствия за истински. Насладата на ума лежи върху познанието, така според тях се постига по-весел живот и истинско щастие. Те разделят насладите на тялото на две групи: едната е, която ни дава истинско удоволствие на сетивата и която произхожда от природните ни нужди, като яденето и пиенето или пък когато природата е освободена от нещо, което я смущава, например когато се отървем от болката, или пък е в онова, което изниква от удовлетворяването на апетитите ни, които природата толкова умно ни е дала, като инстинкт за размножаване. Съществува и друг вид наслада, която не произхожда нито от задоволяването на природните ни потребности, нито от облекчението на болките ни, нито от инстинктите ни за продължение на рода, а се съдържа в тайната, в невидимия допир на сетивата, изниква от чувствата и стопира разума,

това е насладата, която ни дава музиката. Друг вид наслада е тази на здравото и енергично тяло, което дава живот и действие на духа. Това чудно здраве, изцяло очистено от болката, дава само по себе си вътрешна наслада, независима от външните удоволствия, за утопиантите това е основата на всички радости от живота и тя самата прави живота по-лесен и по-желан, а ако пък тя отсъства, то човек не е способен на каквато и да е друга наслада. Ако не произхожда от перфектното здраве, освобождаването от болката е за тях знак на глупост, а не истинска наслада.

Често разискват помежду си, дали състоянието на пълно здраве наистина може да се нарече наслада? Някои считат, че то е просто състояние на тялото. Но това мнение вече се отрича от много от тях, тъй като почти всички са съгласни, че здравето е най-голямото щастие на света и доколкото има болка в болестта, което е също толкова противоположно на насладата, колкото е и самата болест спрямо здравето, затова днес считат че винаги здравето се съпътства от наслада, и ако някой каже, че болестта не означава непременно болка, а само носи болката със себе си, те биха погледнали на него като на човек, който само си играе с думите, без реално да вниква в тяхното значение. Според тях е едно и също, дали възприемаш здравето като наслада или то само поражда насладата, както огънят дава топлина, то е ясно, че здравето носи със себе си истинската наслада и радостта от живота. Те казват: в какво всъщност се крие насладата от храненето, ако не в това да поддържа тялото в добро здраве, защото докато то е било обезсилено от глада и така храненето го прави по-силно. Така те намират удоволствието в този конфликт, а ако конфликът е наслада, то излиза че в победата се крие най-голямото щастие, освен ако не си представим, че това е глупаво дотолкова доколкото то произхожда от нещо, което преследваме и така никой не познава нито се радва на собственото си благополучие. Казваме, че здравето не може да бъде почувствано, те напълно ни опровергават, как е възможно казват те човек да не чувства здравето, след като е буден? Има ли такъв човек, така тъп и глупав, който да не е схванал, че има удоволствие в самото здраве? А какво е удоволствието, ако не синоним на наслада и щастие?

Но от всичките наслади, те настояват, че най-голяма е насладата на ума, първопричината, за която лежи върху основата на истинската добродетел, а очевидно и върху чистата съвест. Те считат здравето за

основна наслада на тялото, защото самото хранене и пиене, а и всичките тия телесни удоволствия са точно толкова желани, колкото да поддържат доброто здраве. Но сами по себе си те не носят истинска наслада, или с други думи, те отричат онези впечатления, които нашите естествени слабости изправят пред нас. Умният човек предпочита превенцията, пред лечението на болестта, и да държи болката далеч, отколкото да пие хапчета против нея, така че е ясно че ние не се нуждаем от тоя вид наслада, а да се задоволи с избягването и. Ако някой си представи, че има истинско щастие в тези, то тогава би следвало да се съгласи, че би бил най-щастливият човек на земята, ако седи постоянно гладен и не спира да се храни, и както се вижда това не само не е хубав, но е дори мизерен начин на живот. Това са наистина и най-ниските нива на наслада, тъй като не можем да получим удовлетворение от тях, освен ако не намаляват някоя наша болка. Болката от глада ни дава удоволствието на храненето и доколкото самата болка трае дълго и предшества удоволствието и не може да бъде намалена, освен ако не се постигне насладата, то излиза че тези двете са във вечен съюз. Оттук те считат, че тези наслади не са нищо друго освен задоволяване на естествените потребности на човека и така Великият природен разум ни ги е дал, за да задоволяваме естествените си инстинкти и в крайна сметка за да оцелеем на земята. Но колко нещастен и мизерен щеше да бъде живота, ако ежедневните болки от глада и жаждата се удовлетворяваха от толкова ужасни лекарства, които нерядко използваме сега? И така тези, колкото удоволствия, толкова и дарове на природата, носят сила и живот на телата ни. Те се занимават и с другите наслади, които ни доставят очите ушите и носа, като част от прекрасните дарове на природата и които тя е направила само за човека, доколкото няма животно, което да осъзнава стойността и красотата на вселената, не може да получи наслада от миризмата на нищо друго, освен на месото, което яде, нито пък може да възприеме ритмичността и дизритмиката на музиката и така те обръщат внимание, на удоволствието от малките неща и че истинските наслади не носят болката на неистинските. Те считат за лудост да пропиляваш красотата на лицето си и естествената сила на тялото си в мързел и леност и че е също толкова ненормално да забравяш всички останали наслади от живота, освен стремежът към задоволяване, те считат че човек трябва да се грижи за останалите,

зашото само така ще бъде възнаграден от божественото. И така този начин на живот, казват те, е просто знак за деградация и е неприятен за Бог, тъй като нито произхожда от него, нито от неговите заповеди и този бива отвърнат от божията благословия, като човек, който живее само в сянката на истината и в края на живота той ще бъде застигнат от всичките ония злини, които е сторил.

Такива са възгледите им за добродетелта и насладата и дори считат, че човешкият разум не може сам да стигне до тези велики заключения, освен ако не е проникнат от божествените начала. Нямам достатъчно време да ви разказвам кое те считат за правилно и погрешно, а и не го считам за необходимо, тъй като съм си поставил за задача да опиша обществото им, а не на какво се дължат принципите им. Но съм абсолютно сигурен, че по света няма по-щастливи хора и по-добро управление, телата им са силни и изпълнени с живот, нищо че са средни на ръст и нито имат най-плодородната почва, нито най-добрият въздух, но те са направили всичко възможно за да пречистят въздуха си и да облагородят почвата, че днес няма място по света, което да дава такава добра реколта от зърно и добитък, нито пък има някъде по-здрави хора. Те не само, че торят почвата, но често посяват дървета там, където преди е нядало. Принципният им мотив за това е удобството да имат дървен материал до градовете, по бреговете на морето и реките, така че да се пренася по тях, защото реално е много по-трудно да пренасяш надалеч дървета по земята, отколкото зърно. Хората са индустриалци, обичат да се учат, а понякога предпочитат да работят повече, ако това после ще им осигури по-големи удобства после. Имат неизчерпаеми книжни съкровища на знанието. Ние сме им дали дисциплината и познанията на древните гърци, имам предвид само някои основни инструкции (имайте предвид, че те оценяват само поетите и историците на Рим и нищо друго произхождащо от древните римляни) , беше почти невероятно да се види, колко бързо и лесно те научиха древният гръцки. Почнахме да им четем нещичко от тях, повече за да им угодим, отколкото с каквато и да било надежда, че те ще разберат и приемат нещо от книгата. Но след съвсем кратки тренировки, те ни изненадаха с небивал прогрес, че в крайна сметка се оказа, че нашата задача е изпълнена толкова добре, колкото не сме се и надявали. Те се научиха да пишат и да говорят толкова точно, толкова бързо, помнеха всичко така добре и така добре и правилно почнаха да

използват езика, че надминаха по невероятен начин учителя си. Избраха няколко от най-учените си мъже да се занимават с езика, като например главният си консул и създадоха няколко училища по езика. Та така за три години станаха майстори на гръцкия и вече четяха и превеждаха най-трудните гръцки автори. Считам, че донякъде това се дължи на близкото родство на гръцкия с техния майчин език. Вярвам, че те са гръцка колония и донякъде са и близки с персите, защото много от имената на градовете и титлите им имат гръцки корен. Случи се така, че да пренеса много книги със себе си, вместо търговски стоки през четвъртото си плаване дотам, бях далече от мисълта да се връщам скоро, ако не и въобще, дадох им всичките си книги, всред които и много от работите на Платон и Аристотел. Носех и „За растенията“ на Теофаст, които за съжаление, докато бяхме в морето няколко маймуни докопаха и разпиляха и накъсаха част от страниците. Нямаха много граматики, освен на Ласкал, защото не носех Теодор с мен, и нямах речници, освен тези на Хезихий и на Диоскорий. Те харесаха много Плутарх и харесаха работите на Луциан и прекрасният му начин на писане. От поетите им дадох работи на Аристофан, Омир, Еврипид и Софокъл, а от историците Туцидид, Херодот и Херодиан. Един от моите приятели, Трициус Апинатус, носеше някои от работите на Хипократ и Гален, на които те се зарадваха много, въпреки че са единственият народ на земята който така малко да се нуждае от медицина, то сред тях няма по-уважавани хора от лекарите, те считат, че познанията по медицина са най-приятната и най-полезната част от философията, тъй като прониква в тайните на природата и така те не само намират обучението за много полезно, но дори считат че са дадени от самия Бог и дори казват, че Той, подобно на изобретателите на странни машини, ни е разкрил голямата разумна машина — Универсума на нас, единствените същества способни да го разберем, така че онзи, който влага разум и воля в изучаването на скритите му тайни е много по-приятен Нему, отколкото оня от тълпата, който като звяр, неспособен да разсъждава, гледа на тази прекрасна гигантска сцена — Света, с очите на глупав и неразумен зрител.

Разумът на утопианците, проникнат от любовта към знанието, е гений в това да изучава истинските неща до перфекционизъм. Ние сме им дали две неща — производството на хартия и печатарството, и днес не само че са станали изключително добри в това, но на всичкото

отгоре си имат и собствени нови открития. Ние им показахме няколко книги, печатани от Алдус, обяснихме им начина за правене на хартия и тайната на печатането, но тъй като реално никой от нас не ги бе практикувал, обясненията ни бяха донякъде повърхностни и непълни. Те изпърво направиха опит, който бе далеч от перфектното, но после сами, след много проверки, откриха и коригираха грешките си и се справиха с всичките трудности. Преди това те са пишели върху пергаменти, тръстика или директно по кората на дърветата, но сега вече основаха хартиеното производство и книгопечатането, та така вече имат много копия на гръцките автори, и докато в началото им занесох само по един екземпляр, то сега те имат хиляди.

Ако пък някой човек, който е талантлив или който е посетил много страни им отиде на гости (каквите бяхме и ние), то той ще бъде изключително топло посрещнат, тъй като те много обичат да слушат истории за други народи и земи. Там почти няма търговци, тъй като какво друго им трябва на тях освен желязо, малко сребро и злато, те поддържат много по-голям експорт отколкото импорт, а и относно експорта те считат, че е много по-добре да снабдяват себе си с продукти, отколкото да ги изнасят някъде навън и доколкото те са на много по-добро ниво от съседите си, те се занимават с навигация, не защото им трябва толкова, а просто защото им е интересно.

ЗА РОБИТЕ И ЗА ЖЕНИТБИТЕ

Военнопленниците при тях не стават роби, роби не са и децата на робите или пък на онези от други народи: робите всред тях са само онези, които са били осъдени на робство, вследствие на някакво тежко престъпление или което е по-често, осъдените на смърт от страни, с които търгуват, като на някои места ги взимат на ниска цена, а на други дори без да плащат за тях. Те почти постоянно работят и са оковани, но за разлика от това как биха ги третирали собствените им народи, те се съгласяват и се чувстват много по-добре тук, а и биват обучавани и съдени далеч по-разумно. Други пък се набират от бедното население на съседни страни и сами предлагат да станат слуги, като биват третирани далеч по-добре от първите, а ако сами решат да се върнат обратно в страната си им се дава това право, колкото и рядко да се случва, те се завръщат с пълни торби.

Аз вече ви разказах каква грижа се полага там за болните, а онези, които са заболели от определени нелечими заболявания, те правят всичко възможно за да ги облекчат и да направят животът им по-лесен. Често ги посещават, стремят се да намалят болките им, но ако се мъчат в големи и изтощителни болки, така че да няма никаква надежда за облекчение или излекуване, свещениците и магистратите ги посещават и ако те не искат повече да се занимават с живота, ако са станали бреме за себе си и за околните, ако не хранят никакви надежди и ако изберат смъртта и само чрез смъртта да се избавят от мъченията то те могат да я изберат и така да оставят живота, знаейки, че ще постигнат щастие и облекчение след смъртта. Ако страдат така, без всяка надежда и без ни най-малка радост от живота, ако живеят само в болка и мъка, те считат че смъртта, не е просто разумно решение, но дори е акт на милосърдие, а и религията позволява, защото техните свещеници го предлагат, а те са проводници на божествените желания на земята. И така по собствено желание те могат да изберат дали да бъдат оставени да умрат от глад или да вземат голяма доза опиум, и така да умрат без болка. Но никой не може да бъде накаран да сложи край на живота си и поради тази причина няма

начин да се стигне до ситуация, в която по своя воля някой да спре да се грижи за болния. Те вярват, че желаната смърт, ако тя е избрана чрез свободната воля на болния и ако той е получил позволение от съответните власти, е нещо, което трябва да бъде уважавано, но пък ако някой реши да сложи край на живота си, без да е получил позволение от свещениците и Сената, то те хвърлят тялото му на зверовете и не го полагат в гроб, тъй като това за тях е грях.

Жените им не се женят преди да навършат 18, а мъжете преди 22, а ако ги хванат в греховна връзка преди брака ги порицават и им забраняват да склучват брак въобще, освен ако не получат позволение от принца. Подобно събитие води до много неприятни последици за целият дом и особено за ръководителите му, тъй като това означава че те не са се справили със задълженията си. Причината за тези сурови наказания е в това, че те считат, че ако подобни апетити не бъдат изкоренени в зародиш, много малко ще се женят в страната и така ще се наруши спокойствието на простицкия им живот и ако се разреши на един, то всички ще последват примера му.

В избирането на съпруги те следват един принцип, който изглежда доста смешен и абсурден, но на тях им се струва съвсем разумен. Преди сватбата някоя стара матрона представя булката гола, независимо дали е девствена или е вдовица на младоженеца, а после някой стар мъж представя гол младоженеца на булката. Много се смяхме на това и дори го порицахме. Но те от друга страна се чудят на глупостта на хората, че те не купуват дори и на много ниска цена кон, преди да са го огледали отвсякъде, без да го оседляят и да го поездят, та така да разучат всичко за него, докато когато си избират за кого да се оженят, от което зависи щастието и нещастието на целия им останал живот, гледат само лицето, а останалата част от тялото бива прикрита, независимо дали човекът има заразна болест или пък е просто гнусен. Не всички мъже са толкова разумни да си изберат жена само по добрите и качества, само умният мъж ще предпочете ума пред тялото, но пък съгласете се, че понякога нещо, което е скрито под дрехите може да отчужди човек от половинката му и при това, когато е вече късно да се разделят. Ако такова нещо бъде разкрито след брака, то какво му остава на човек, освен търпението и мълчанието. Така че този обичай се оказва отлична превенция към такова развитие на нещата.

А и там такава регулация на проблема е нужна, тъй като те не позволяват нито разводите нито полигамията, освен в случаите на непоносими перверзии или изневяра. В тези случаи сенатът разваля брака и гарантира на жертвата възможност да се ожени отново, а виновникът се наказва с позор и никога не му се позволява втора женитба. Там никой не измъчва съпругата си и винаги внимава за нейните собствени желания, защото те смятат че всяко голямо бедствие, което им се случи е следствие от жестокостта към половинката, тъй като женените се нуждаят от грижата един към друг и че най-страшната болест на стари години е самотата. Но пък ако двойката не се разбира, те могат да се разделят по взаимно съгласие и могат да си намерят някой друг, с който да живеят по-щастливо. Но това никога не се прави без съгласието на Сената, който пък много рядко разрешава разводите и то след дълго и стриктно разследване, едновременно от сенаторите и от съпругите им и едва след като напълно са разбрали причината на проблема и са абсолютно сигурни в необходимостта от развод, те бавно и постепенно започват делото, защото представете си как би разклатило брачната институция лесното сключване на разводи. Те порицават сурово онзи, който наруши покоя на семейното ложе. В случай на изневяра те се развеждат, измамените съпрузи могат да се оженят един за друг или за когото си поискат, докато любовницата и любовникът се осъждат в робство. Ако пък измамените решат да останат при съпрузите си, то те могат да го направят в страната, но само ако се съгласят да работят и те като роби и понякога дори да бъде променена присъдата, вследствие едновременно на благоволението на невинния и измамен и на Принца, но ако същото се повтори то прелюбодеецът се осъжда на смърт.

Техните закони ни делят позора от другите престъпления, а само Сенатът отчита конкретната ситуация и условия. Съпрузите имат правото да съдят жените си, родителите — децата, но не и ако наказанието не е толкова голямо, че да бъде сметнато за терор. Счита се, че робството е наказание за най-големите престъпления, тъй като не е по-ужасно от смъртта, а и се счита че то е достатъчно и е от по-голяма полза за обществото, отколкото смъртното наказание и гледката на мизерното им съществуване е много по-поучителна за останалите, отколкото би била гледката на убийството им. Ако робите се разбунтуват, ако откажат да носят ярема си и спрат да работят, те се

третират като зверове, всред които не може да се въведе ред нито с вериги, нито със затвор, то се осъждат на смърт. Но онзи, който приеме наказанието си, работи и така изкупи вината си може да се надява или Принцът с прерогативите си сам или чрез ходатайството на свободните, да му върне свободата или поне да намали годините на робство. Няма разлика в наказанието, което търпи изкусителят и прелюбодеецът, защото те считат, че съзнателният опит към престъпление е равен на самото престъпление и това че то не се е случило не оневинява дееца ни най-малко.

Изключително много се грижат за безумните, но не ги считат за болни и ненужни, те мислят за погрешно да делят от себе си лудите. Ако човек е толкова враждебно настроен и строг с тях та да не им прости смешното държане и несвързаните приказки, които са и единственият им начин за комуникация, не може да се очаква че той ще ги третира добре и ще им даде тази нежност, от която се нуждаят. Ако пък някой реши да се подиграе на друг, само заради това че е грозен или пък някоя част от тялото му е деформирана, това не само не би рефлектирало у подиграния, но само ще го скандализира, защото вместо да помогне другият се бърка там, където не му е работа. За тях е само знак за мързел и безсърдечие да пазят природната си красота, всред тях не е прието да се използват и гримове. Те считат че няма нещо, което повече да привлича съпруга към съпругата от собствената и човечност и смирение, затова при тях много малко си избират жени по красота, отколкото другаде по света. Ако пък някой отвърне човек от престъпление, то той бива възнаграден от обществото, издигат му статуя, като човек направил много за народа и то на мястото на пазара, за да се помни паметта им и да се следва примера им.

Ако пък някой реши да се домогне до някоя титла, то никога не ще си я плати. Никой от магистратите им не е нито груб, нито безочлив към хората си, те предпочитат да се чувстват като бащи и бидейки наистина такива, те си заслужават титлите и хората им се отплащат със знаците на честта напълно свободно, без някой да го изисква от тях. Самият Принц няма никакви отличителни белези, нито одежди, нито корона, различава се само по качеството на зърното, което яде и че първо при него пристига воська.

Те нямат много закони в конституцията си, тъй като не са им необходими. Дори порицават другите народи, чито закони са ужасно

много, а с препоръките и измененията пълнят цели томове, те считат за много глупаво да съдиш някого по закони, които имат толкова вратички и неясноти и които реално не могат да бъдат разбрани от никого, дори и от самите законотворци.

Нямат съдии, тъй като считат тази професия за професия за хора скриващи законите, според тях всеки човек трябва сам да може да изтъкне гледната си точка и да бъде съден от съда или от консул. Така се избягват протаканията и много по-сигурно се достига до истината. Така премахвайки всичките излишни приказки в съда, в крайна сметка проблемът може да бъде обхванат изцяло и да помогнат простичко да се реши делото, така се избягват всичките законови вратички и корупцията, които са така добре познати на другите народи. Всеки един от тях познава законите, преминава през кратко обучение, а и те са толкова ясно написани и разбираеми, че да могат да се схванат и от дете. Те се аргументират с факта, че законите трябва да се обнародват, за да знаят хората задълженията си, и поради това трябва да бъдат написани ясно и конкретно, тъй като иначе няма да са разбираеми и биха станали неизползваеми за по-голяма част от населението и особена за онзи, който най-много се нуждае от защитата им.

Част от съседите им, които днес са свободни и господари на живота си, преди много години са били в тирания и с помощта на утопианците са се освободили от игото, създали са парламент, чийто магистрати се избират из утопианците на 1 или на 4 години. В края на мандата им те се завръщат в Утопия и изпращат нови магистрати. И изглежда това им осигурява щастие и сигурност, тъй като реално добруването на нацията зависи от ръководителите и, а няма по-добър магистрат от този, който не получава никакви допълнителни преимущества, тъй като на тях богатството не им върши работа, то няма никакво значение в страната, в която скоро се завръщат и бидейки чужденци, те не се интересуват от вълненията и политическите битки. Ясно е, че в публичен съд основан на сребролюбие или частни интереси ще царува неправдата, основната движеща сила на обществото.

Утопианците наричат нациите, които молят за магистрати „съседи“, но ако са в по-тесни връзки с тях — „приятели“. Но ако тези нации продължават предходните традиции, да създават или разрушават лиги, нямат право да сключват никакъв алианс с град от Утопия. Счита

се, че лигите и разните партийни съюзи са безсмислени неща, те вярват, че ако простото човеколюбие и взаимоизгода не могат да обединят хората, то тогава доверието в новите принципи също няма да има ефект, като за това дават пример със съседните тем нации, които нямат лиги и партии. Ние можем да видим, колко разпространени са в Европа и най-вече там където е възприета Християнската доктрина, която се счита за сакрална и ненарушима и която отчасти дава право на владетеля да съди и го обожествява и отчасти на поповете, които се считат за религиозни водачи, но ако и тези неясни методики не вършат работа, то те карат народите да се съгласяват и да се кланят, използвайки простата цензура. Считат че е много непристойно за човек, който се счита за праведен, да не следва собствените им цели и методи. Но в този нов свят, който не е чак толкова далече от нас, хората определят сами своят живот и действия, няма лиги и партии, и дори и да имат помпозни церемонии, то напротив те ограничават всичките по същество основани на терора мерки и бягат от примамките им, та така днес те са разрушили всичките си партии и вери. И това се прави с такава дързост, че ако някои решат да си придават важност, предлагайки на Принца да се съюзи с тях, биват моментално спрени с декларация от парламента, биват обявени за измамници и мошеници, а ако някой свободен се спазари с тях, то може да очаква само да бъде тикнат в затвора.

Това значи, че каквито и съдилища да има по този свят, те всичките са проводници на нишите духом и на вулгарните намерения и са много далече от истинското царско достойнство. И накрая, за тях има два вида справедливост — едната е низка, произхожда от земята и принадлежи на нишите и държи хората в строги ограничения, така че никога да не престъпят границите и. Другата е специфичната добродетел на владетелите, която е много по-величествена, от тази на тълпата, тъй като тълпата определя справедливото и несправедливото според собствените си интереси и доволства. Управителите на Утопия не изповядват отделни религии, не се занимават с конфедерации и партийни съюзи. Вероятно биха си променили мнението ако живееха сред нас, но днес те отричат необходимостта от политически или религиозни съюзи, и доколкото земята е цяла и няма нищо в природата което да обединява или разединява нациите, освен някоя река или планина. То е безсмислено всеки, който реши да води война със

съседен народ се обединява в лига със съседа си за граници и провизии, но дори и да създаде съюз, често врагът не може да бъде отблъснат или пък много често после се водят войни за преразпределение на плячката. Според тях не трябва да се бием с враг, който пряко не ни е засегнал, а и самото приятелство между хората не може да се основава на съюзяването им срещу трети. Още повече че естествената човешка доброта обединява хората, така както никое споразумение, а и ангажиментите на сърцето са много по-истински и стойностни, отколкото каквито и да било граници, мостове и облаги.

ЗА ВОЕННАТА ДИСЦИПЛИНА

Те считат войната за абсурдно брутално нещо, но което доколкото принадлежи само на човечеството, ни прави по-големи зверове от самите зверове. И обратно на всички други народи, за тях военната слава е едва ли не най-безславното нещо на света. Но пък ежедневно се занимават с упражнения по военна дисциплина, като в тях се включват и жените и мъжете, така че в случай на война никой от тях да не е безполезен, те не влизат във война с никого, освен в случаите на защита на приятелските или собствените си граници или ако бъдат помолени от някой поробен народ. Реално помогат на приятелите си не само в защитни, но и в завоевателни войни, но не и преди да се консултират помежду си и преди да направят всичко възможно за мирното разрешение на конфликта. Те смятат за неправилно желанието на един народ да нападне друг, но ако търговията на даден народ бъде репресирана от друг, независимо дали поради някакъв неправов закон или поради простото желание, те влизат в конфликта и се опитват да изгладят недоразуменията дори обявявайки война. Това те броят за законна причина, тъй като това нарушава нормалния ред на нещата.

Докато бях там помнеха само една скорошна война, те са били на страната на нефелогетите срещу алеополитаните и тя е била за търговски взаимоотношения, ставало дума за големи несправедливости, които довели до бунтове и прerasнали във война, в която и много от съседите били ангажирани, и разгърналите се страсти я поддържали, като не само че били разклатени някои от най-прогресиращите страни, но и много си изпатили, но в крайна сметка след серии поражения войната приключила с поробването и завземането на Алеополитания и въпреки че Утопия помагала на Нефелогетия — крайния победител, отказала и най-малка част от плячката. Но докато те доста подпомагаха приятелите си в събирането на репарациите, в случай че такива безчестия бяха направени срещу тях самите, те не биха употребили насилие и биха предпочели да пострада търговията пред мира. И то не защото считат съседите си за

по-големи граждани от себе си, а защото докато съседите им търгуват със стоките си според частното право, то в Утопия, както вече казах, такова няма и всичко е за всички. Те и не търгуват с неща, които са им необходими вътре в страната, та търговските им загуби по принцип са нищожни и мислят че нищо не може да струва толкова, колкото собственият им живот и спокойствие. Ако пък някой техен гражданин бъде убит или сериозно ранен, независимо дали отластите или от частно лице, те незабавно изпращат посланици с искания виновните да бъдат експортирани в Утопия, а ако им бъде отказано незабавно обявяват война, а ако се съгласят с исканията то виновните биват осъдени в робство или на смърт.

Те се срамуват и притесняват от кървавите победи, като казват че те не струват проляната кръв. Смятат че няма по-славна победа от тази постигната с ловкост и дипломация, без леене на кръв. Тогава те обявяват обществен триумф и дават трофеи на онзи, който е успял да я постигне. Те считат, че само единственото същество на земята, което е способно на безкръвни победи е човека, чрез силата на разума си. Мечките, лъзовете, глиганите, вълците, кучетата, всички животни използват естествената сила на тялото си в борбата едно с друго и много често силата на телата им е по-голяма от тази на човека, но всичките те му отстъпват по разум и разбиране.

Според утопианците първо трябва да се направи всичко възможно за да се спре войната и да се разреши мирно конфликта и едва ако това е невъзможно, то тогава да се отмъсти така, че врагът да помни и да се страхува с векове. Вижда се че на тях не им трябва завземането на нови територии и военна слава, те се интересуват само от собствената си сигурност. Скоро след като обявят война те ситуират голяма войска по брега и се стремят да поставят гарнизони около най-важните вражески обекти. Това се прави тайно и наведнъж. Смятат за по-голяма победа ако успеят да убият владетеля, отколкото други хора, тъй като от неговата воля е зависела войната, а простикият народ е само изпълнител на повелите му. А двойна победа е тая, ако успеят да го заловят и предадат на недоволните му поданици. Те предлагат награда за хващането на онзи, който са нарочили, че действа против някой от тях, това ще рече, че той бива търсен и от приятелите им, но и от неговите хора и е под много по-голяма опасност, тъй като много често човек бива предаван от хората, на които има най-голямо доверие,

още повече че, наградата, която дават утопианците, е обичайно извънредно голяма, така че няма престъпник, който да им убегне. Те отчитат риска, на който се излага този, който се наеме с подобни задачи и дават награда, пропорционална на риска, при това не само в злато, но и в земи, които лежат на територията на приятелските им страни, където той да се приюти и наслаждава на живота в пълна сигурност и добросъвестно спазват дадената дума.

Те са утвърдили покварата на враговете, като начин за печалба и въпреки, че това ни изглежда жестоко и първично, те го смятат за много мъдър курс, да прекратят една дълга разрушителна война, бе да се е състояла и една реална битка. Или с други думи това е акт на милосърдие и любов към хората, тъй като предотвратява едно безсмислено клане и от двете страни, а смъртта или поробването на малка част от истински виновните би било милосърден акт, тъй като ще спести живота на невинни хора, които са прости изпълнители на техните повели.

Ако и този метод не им помогне, посяват зърната на съмнението всред враговете си и прокарват идеята за трона в главата на брата на принца или на някой благородник. Ако и това не свърши работа, то тогава включват съседните им страни във война срещу тях, като изкарват на бял свят стари разногласия. Те ги снабдяват с пари и със съвсем малко войници, дори и един тихен човек им е толкова скъп, че не биха дали живота му и за главата на владетел. Те използват среброто и златото само в тези случаи, затова не е проблем, че не получават никаква плячка насреща. А и освен златото, което си имат вкъщи, имат и такова навън, тъй като много страни плащат репарации на тях. Използват наемна войска, най-вече от Заполетия, страна разположена на 500 мили, източно от Утопия. Недодялан, див и жесток народ, роден и отраснал по дърветата и скалите, свикнал на студ, жега и труд и непознаващ лукса на живота. Не се интересуват нито от селско стопанство, нито ги интересува какво ще облекат или къде ще живеят. Отглеждат само добитък, а най-вече се занимават с лов и риболов, те са като военни машини, живеят за войната. Те постоянно си търсят удобни случаи да влязат във война и редовно приемат всяка възможност, която им се даде. Огромна част от тях честичко се наемат като войници, при това на много ниска цена, не знаят нищо друго за живота, освен изкуството да убиват, приемат всяко предложение с

много смелост и голяма кръвожадност, но във всеки момент могат да се окажат на страната на врага, ако им бъде платено повече.

Има много малко войни, в които да не са участвали, като основна войскова част и от двете страни, много често се оказва, че дори и да са родени и израснали в една и съща страна, дори да са роднини и приятели, се избиват един друг и то за дребни пари. До такава степен са влюбени в парите, че за една две стотинки повече са съгласни да се продадат на врага. Толкова голямо е сребролюбието им, че за едните пари, са готови да дадат кръвта си, но иначе бързо ги пропиляват в излишен лукс и се озовават пак в абсурдна мизерия и бедност. Тази нация е готова винаги да помогне на утопианците, просто защото те плащат най-много от всички. А те пък ги наемат, така че да запазят своите хора у дома, обещават им много пари, като знаят, че повечето умират на бойното поле, така че малко се завръщат, за да си искат парите. Всъщност им правят добро, като ги спасяват от жалкия им живот. Използват ги винаги при нужда, на утопианците не им пушка колко от тези ще загинат. Те считат че са направили услуга на човечеството, като са го освободили от толкова развратни и покварени хора, които като че ли са излезли от калта на човешката природа. Заедно с тези, те използват и хората от народите, на които са дали войска, а и изпращат честни, издигнати личности за водачи, един от които като генерал. Пращат и още двама с него, които въпреки че изпълняват неговите команди, могат да вземат и самостоятелни решения. В случай, че бъде убит, наранен или хванат, те го заместват и по този начин успяват да се справят с всяка ситуация на бойното поле.

Когато събират армия от свои хора, те набират само доброволци и никой не бива каран насила да се включи във войската, тъй като считат че насилието кара човек да бъде слаб, а и че малодушието и ненавистта обезкуражават останалите. Ако инвазията, обаче, е в собствената им страна, те използват всички, които са силни, макар и не много смели, като или ги пращат по корабите или по градските стени, така че да не могат да избягат. Никога не карат насила някого да се бие в чужда страна, но не възпрепятстват жените да последват мъжете си, ако искат, а дори напротив, окуражават и възхваляват онези, които са готови да застанат до мъжа си в предните редици на войската. Държат да бъдат заедно близките родственици, бащи и синове, обвързаните, защото човек много по-ревностно защитава близките и приятелите си,

отколкото чужди хора, много често съпругът спасява жена си или бащите синовете си, и така често се бият до последен дъх, един до друг. И така от една страна използват умният метод да пращат наемници, вместо свои хора, но ако е необходимо да пратят собствена войска те го правят, като окуражават хората си, но не в излишна жестокост и кръвожадност, а чрез увеличаване на чувството за принадлежност към земята и народа си. Военните им упражнения засилват смелостта им и се счита за изключително разумно решение те да се включват в задължителното им обучение. Но доколкото никой живот не е даден, за да бъде прахосан в битка, то според тях не е непристойно да се използват първични и ужасни методи, за да бъде спестен. В най-разпалените битки, най-мелите младежи, предано пазят генерала си от врага, независимо дали свободен или в засада, следват го навсякъде, а ако бъдат убити или са изтощени, ги сменят други, които никога не побягват, дори и когато са заобиколени от оръжия или наранени, те го защитават до последен дъх от битка, смърт или нараняване.

Убиват колкото се може по-малко, предпочитат да хващат враговете си живи, отколкото да ги убиват, войската им винаги е под строй и никога не преследват врага си. Те знаят много добре, че дори и основната част от войската да е победена и разбита, когато врагът счита че войната е спечелена и тръгне да гони победените, е най-удобният случай да попадне в капан, и биечки се в безредие и без страх от опасност, точно тогава е възможно да се промени изхода от битката и да изпусне победата, която е изглеждала толкова близка доскоро и така победеният да се окаже, в крайна сметка, победител. Трудно е да се каже дали са по-добри в устройването или избягването на засади. Понякога устояват позициите си докрай, а понякога ги дават без бой, изключително трудно е да се прогнозират действията им. Ако са в лоша позиция или пък са много по-малко от врага те или се измъкват нощем или нападат внезапно, ако пък се отстъпват денем, те го правят така, че отстъплението им да изглежда по-опасно дори от атаката. Укрепват лагерите си със дълбок и голям ров и използват пръстта, която са изкопали като стена, а в тяхното изграждане участват не само робите, но и цялата войска, освен постовете за наблюдение, и така строежът е готов в по-къси срокове, отколкото се очаква. Защитата им е отлична и е трудно да се спре марша им, те могат дори да плуват в

изправени редици. Във военното им обучение се включва и плуването. На коне и на крака са еднакво добри в стрелбата. Нямат мечове, а ползват ятагани, еднакво остри и тежки, с които намушкват или удрят врага. Правят военни машини и така добре ги използват, че няма вражеска армия която да се спаси от тях, без да усети мощта им, така че защитата не им върши никаква работа като се изправят пред тях, главната задача е да ги направят лесни за превземане или обсада. Ако пък се съгласят на примирие, то се спазва така строго, че няма нещо на света, което да може да го наруши. Никога не разрушават селата на врага, нито опожаряват реколтата, а дори и когато маршируват през нивята те се стремят нито човешки нито конски крак да не стъпче зърното, тъй като не се знае дали няма да е нужно да бъде използвано от тях, по-късно. Не убиват невъоръжените хора, освен ако не се уверят, че са шпиони. Предалите се градове влизат в протекцията им, а силово завладените не биват опожарявани и населението не се избива, а само военният гарнизон се поробва, останалото мирно население не се наранява. В случай че някой от градовете капитулира, те го възнаграждават богато и обратно, ако се съпротивлява бива разграбен и плячката се разпределя измежду наемната войска.

В краят на войната, те не изискват връщане на средствата, които са вложили от съюзните си, а ги получават от завладените или в pari или в земя, която им връща разходите с лихвите, днес тези земи им носят по 700000 дуката на година. Те изпращат някои от техните хора да събират репарациите, като им обещават прекрасен живот като принцове, като така парите се използват от тях на място, а остатъкът отива в Утопия или пък се използва за обработката на самата земя. Това се прави много по-често, отколкото всичко да се взема накуп. В случай, че някой реши да нападне собствената им страна и те разкрият плана, правят всичко възможно за да пренесат войната на негова територия, те се стремят всячески да предотвратят бойните действия на собственият си остров, но ако се случи, то те се защитават сами, без да използват наемници.

ЗА РЕЛИГИЯТА

Има няколко вида религиозни вярвания не само в отделните части на острова, но дори в един и същ град, някои обожествяват Слънцето, други — Луната или някоя планета, трети — стари герои, но по-голямата и по-разумната част от тях обожествяват не някое отделно същество, обект или планета, а вярват в нещо безплътно, невидимо, безкрайно, непонятно Божество, което е толкова отвъд нашите представи, че се простира в цялата вселена, не само като обем, но и като сила и добро. Него те наричат Баща на всичко и началото, растежът, прогресът, залезът и краят на всичко произхождат от него и нищо не може да бъде отделено от Него. И наистина, въпреки всичките им разногласия, днес те смятат, че има една Гигантска сила, която е направила и управлява света, когото те наричат на своя език Митра. Те се различават само в това, че едните го обожествяват като Бог, а другите смятат, че Митра е само идол, но всички са съгласни в принципа, че тази сила съществува. Той е и същността на всички богове и вери, които се изповядват по света.

С вековете те са се отказали от многото вярвания и са дораснали до единна религия, но няма никакви съмнения, че тези религии ги е имало и са били забравени отдавна, случвало се е някой да преживее беда и да се пита дали не е нарушил заповедите на божеството си, но бавно с времето те са се отказали от многобожието и идолопоклонничеството и са започнали да вярват в собствените си сили. След като изслушаха нашата доктрина, за живота и чудесата на Христос и за устояването на религията му от толкова много свети мъченици, чиято кръв е била пролята в името на разпространението на христовата любов, те дори пожелаха да се присъединят към християнството. Не мога да кажа дали това принадлежи на новите идеи за Бога или пък заради това, че са го възприели като част от пантеона си от богове или дали се дължи на близостта на начина на живот на ранните християни до техния. Но който и да е верния мотив, много от тях се присъединиха към нашата религия и бидоха покръстени от баптистките монаси. Но всред четиридесет спасени на

острова, нямаше нито един абат, така че за съжаление не можехме да ги кръстим по никакъв друг обичай освен по баптисткия, а и трябаше да обявим някои от тях за свещеници. Имаше големи спорове дали ако някой от тях бъде назначен като абат не трябва да има всички преимущества на тази титла, въпреки, че няма разрешение на Папата, и ако са разрешили въпроса то, то е станало след като съм си тръгнал. Онези от тях, които не изповядваха нашата религия не се страхуваха от другите и не ги смятаха за луди и докато бях там само един човек бе наказан за това. Той, като новопокръстен, схващайки обратно същината на религията водеше публични диспути с повече страст, отколкото разум и вяра, а и с такава разпаленост обясняваше, че не само християнството превъзхожда вярванията им, но че всичките те са родени за профани и крещеше против всички, дори и към хората с разум и власт и към самия им строй, направи и няколко показни пожара. И след като няколко пъти бе хванат и му беше разяснено, че неговите действия могат да доведат до гражданска война, накрая бе пратен на позорния стълб и то не защото се е отказал от тяхната религия, а защото действията му са противообществени, тъй като тяхен основен и стар закон е, че човек не може да бъде порицан заради религията, която изповядва. Пъrvите жители на острова преди утопианците са били в постоянни религиозни спорове и са се разделили на малки групировки и е било много лесно да бъдат победени и завладени. Вместо да се обединят срещу чуждата армия, те са се разделили и са се избивали взаимно. След като са ги завладели, утопианците са издали закон, че всеки има правото да изповядва която религия си пожелае и може да привлича останалите към нея със силата на аргументите, но в никакъв случай насиливайки другия, няма право на нищо друго освен на убеждението и в никакъв случай на присмех или на сила. Ако го направи той бива изправен на позорния стълб или бива отведен в робство. Този закон е създаден от Утопус не само за да пази мира между хората, но и за самата религия като цяло. Той не сметнал, че е необмислено и изглежда доста се е замислял дали пък всичките тези религии не изхождат от самия Бог, който може би вдъхновява хората по различен начин и се радва на различията и дали следователно не е глупаво и детинско да плаши и да кара някой друг да повярва в нещо, което не смята за истина по сърце. А ако е вярно, че на света има само една истинска религия, то самата и правда и истина би

осветила пътя и правдата и, и би се разпространила навсякъде само по силата на аргументите си, а от друга страна ако се водят кървави и шумни спорове, то естествено най-слабите физически ще бъдат надвики от силните и така дори и най-истинската от тях ще се изпълни със суеверия и зло, както нивата с плевели.

Така на хората се оставя свободата да изповядват онова, в което вярват. Той е създал сувор закон само за онзи, който е пропаднал дотолкова, че счита че душите ни умират с телата или че светът се подчинява на законът на шанса, а не от Провидението. Те истински вярват, че доброто и лошото се възнаграждава след смъртта, или с други думи те се боят от онзи, който смята иначе. За тях човекът без душа е животно и затова не смятат, че такъв индивид принадлежи към човечеството, изобщо, а камо ли за към отлично подреденото им общество. Този би правил каквото си поиска, не би спазвал никакви закони правила и обичаи, те не се и съмняват, че човек, който се притеснява само от телесното наказание и не вярва в нищо след смъртта, не би имал скрупулите да наруши законите на страната си, независимо дали с измама или със сила, ако може да задоволи апетитите си. Те никога не издигат такива индивиди, никога не ги включват в публични дебати, а биват презрени от обществото, но не ги наказват тъй като спазват законът, че всеки може да вярва в каквото си поиска, нито пък се опитват да променят мнението им чрез сила, те просто се гнусят от подобни методи. Наистина, те се стремят да предотвратят публичните им изяви, за да предпазят хората от приказките им, особено простолюдието, но пък се и мъчат да ги въведат в частни разговори с издигнати хора и свещеници, смятайки че единственият начин да се спре тяхната лудост са аргументите. Много от тях минават на другия край, което не е никак обезкуражително. Те пък смятат, че и душите на зверовете са безсмъртни, макар и много подолни от тези на хората и неспособни на истинско щастие. Те силно вярват, че добрите хора ще бъдат безкрайно щастливи на онзи свят и така въпреки че много се грижат за болните и страдащите, те не скърбят за умрелите, освен ако не си е заминал прекалено млад или в болки, те смятат това за лошо знамение, тъй като душата, виновна или невинна, се страхува да напусне тялото, заради някакви скрити желания и така бива обречена на нещастие. Смятат, че такъв човек не би бил приет пред Бог, тъй като не е дошъл по собствено желание, а по

принуда и така се измъчва на другия свят. Те изпитват ужас пред такава смърт и го погребват в тишина, скърбят и се молят за милостта на Бога, да опрости греховете му, а после го полагат в земята. Ако смъртта е щастлива, то те не само не скърбят, но дори пеят химни за щастието на душата му, повече се радват, отколкото да тъжат, те изгарят тялото, като пращат клонката до създателя и, с кратко слово за мъртвия.

Отивайки на гроба те разказват за добрите и лошите дела на мъртвия, но най-често говорят за покоя и мира в последните му часове. Такъв респект към паметта на добрия човек, смятат, че подбужда доброто у другите и е най-разумната молитва за душата му, мислят че той е там и може да ги чуе и види, макар че нашите несъвършени сетива не могат да го усетят. Те смятат за неправилно да се счита, че щастието не включва възможността на душата да бъде там, където желае, а къде другаде може да иска да е човек, освен при близките и приятелите си, хората с които е живяла на земята в дружба и любов. Тези чувства, според тях, се засилват след смъртта и затова те считат че мъртвите са до близките си, помагат им и следят какво говорят и правят на земята. Под тяхна протекция те довеждат всичките си задачи до край, а присъствието на предците им ги предпазва от зли действия. Те не възприемат разните безсмислени гадаения и пророкувания, толкова често срещани у други народи, но благоговеят пред чудесата и вярват, че са ефекти и знаци за наличието на Божествен разум, привеждат доста примери за съществуването му, молят се заедно на Бог, във важни или опасни моменти и вярват, че техните молитви ще бъдат чути и ще им бъде отговорено чрез чудеса. Мислят че Бог се проявява в техните работи и че най-добрият начин да са в мир с него, е да го оставят да ги води.

Много от тях не учат по религиозни причини, постоянно работят и нямат и миг свободно време, вярвайки че доброто, което прави човек сега му осигурява щастие в отвъдното. Някои посещават болните, други изграждат пътища, мият чинии, поправят мостове, изравят торф, гранит или камък. Отглеждат и цепят дърва, сеят жито или правят други необходими неща за градовете. Те не само работят за обществото, а и за частни интереси, трудят се повече и от робите. Ако някъде има тежка трудна и мръсна работа за вършене, те не само че не се отказват от нея, но напротив и се радват и с усърдие се захващат с

нея, и така улесняват останалата част от обществото. Целият им живот протича в тежка работа, но те не само не бягат от нея, нито пък карат друг да се справя със същото, те са приели тази служба и поради това, не само че не са презирани от народа, а обратно биват възвеличавани.

Всред тях има две групи — едните не се женят и са целомъдрени, не ядат месо, бягат от всички радости и удобства на живота, те преследват всячески най-трудното и най-тежкото, като се смятат за благословени от Бог, трудят се до изнемога на земята, като очакват отплата на небето. Другите не се мъчат толкова много, предпочитат брака, отколкото да останат сами, за тях раждането и отглеждането на деца е основният дълг на човек пред собствения му вид и пред обществото, не си позволяват да се отдават на удоволствия, освен в работата, ядат месо, смятайки, че то им дава сили за повече работа, утопианците ги смятат за разумна секта, но предните считат за свещени. Те се подиграват, наистина, на хората които предпочитат да живеят сами, отколкото да се женят, да се трудят, отколкото да почиват, но уважават онези, които го правят по религиозни съображения. За тях всеки може да изповядва собствената си религия и да живее по нейните закони. Наричат хората от първата група брутески, което означава монаси по нашенски.

Монасите им са хора с изключително благочестие, във всеки град са не по-малко от 13, по един във всеки храм, в случай на война 7 заминават с войската, а други 7 се избират на тяхно място и се освобождават при завръщането на предните, а в случай че някой почине се избира от тях един на неговото място, като се назначава от главния свещеник. Тази длъжност е също избираема, както и тези на магистратите, гласуването е тайно, после се ръкополагат от Колегията на свещениците. Всичко що се касае до грижата за свещените неща, славенето на Бог и начинът на живот на хората се разисква от тях. Привиквайки някой тайно те го укоряват и всеки има известен страх от тези събрания. Техен дълг е да поучават и да мъмрят хората, докато само Принцът и останалите магистрати имат силата да коригират и наказват злите. Най-страшното нещо, което може да стори свещеника е да отльчи човек от религията. И няма по-лошо наказание за тях, така той бива обречен на позор и това ги изпълва с таен страх и почит към религията, те се страхуват и за телата си, тъй като често ако не се извинят бързо на свещениците попадат в Сената, където биват

наказани за неверието. Обучението на младежката е под надзора на свещениците и днес те се грижат много повече за начина им на живот и мислене, отколкото за грамотността им, използват се всички методи, за да се влезе в главата на децата всичко, що е полезно за страната и добро за тях самите. Ако това бъде възприето отрано, то бива следвано през по-нататъшния живот на индивида и на него се дължи мирът и управлението на страната. Те страдат най-много от човешките пороци и болните мозъци. Съпругите на свещениците са най-необикновените жени в страната, като малка част от тях могат да бъдат ръкоположени за свещеници. Най-често те се избират между вдовиците. Няма по-уважавани магистрати от свещениците, а ако се случи да извършат престъпление, те не се наказват. Счита се, че тяхното наказание ще дойде от Бог и от собствената им съвест. Мислят че не могат да слагат ръка на някой, който се е отдал на Бог и принадлежи нему. Не се страхуват от това, тъй като имат много малко свещеници, а и те се избират доста много предпазливо и е много необично да има някой сред тях, който да е отхвърлил доброто, или дотолкова да е дегенерира, че да се е отдал на порока и злото. Но тъй като човекът е променлива величина и това може да се случи, то тогава само народът има право да му отнеме титлата.

Има много малко хора сред тях, които да се радват на такова уважение, така че го пазят с достойнство и държат на репутацията си. Те смятат, че има много малко хора на този свят, които да са толкова близко до бог, а и самата титла изисква повече от обичайните човешки добродетели. Но най-уважавани са техните монаси сред съседните народи и, повярвайте, има много причини за това.

Когато утопианците влязат във война, свещениците, които ги съпътстват, облечени в специалните си одежди, коленичат на място, недалеч от битката и издигайки ръце към небето, те се молят първо за мир и едва след това за победата на собствената армия, а когато битката бъде наклонена на тяхна страна, те отиват при своите, спирайки устремът им към жестокост и ако бъдат извикани от врага, те им дават последно о прощение, а ако някой вражи войник се докосне до дрехата им, той влиза под тяхна опека и бива спасен, а ако се случи някой да избяга или да се сбият войниците от другата страна, свещениците се опитват да ги разтърват и да спрат проливането на още кръв. Те се стремят винаги към мир и добруване на всички и нито

считат враговете за жестоки зверове, нито своите за ненаказуеми и непогрешими.

Първият и последният ден на месеца и годината е фестивален. Бroat месеците по лунния календар, а годината по сълнчевия. Първият ден на месеца наричат Цетемер, а последният — Трапемер.

Имат великолепни храмове, те не само са внушителни като постройки, но и са изключително просторни, което е важно, тъй като са малко. Вътре е тъмно, не е архитектурна грешка, а е като дизайн, тъй като свещениците считат, че прекалено многото светлина разпръска мисълта, а умерената приглушена светлина събира мисълта и издига вярата. Колкото и много религии да има, всички са съгласни с основният принцип на съществуването на Великият Разум. Различните секти имат почти еднакви ритуали. Нямат икони. Всеки от тях възприема Бог според собствените си представи и според религията си, а единният Бог всички наричат Митра.

Всеки посещава храма във фестивалния ден, който закрива сезона и благодари на Господ за реколтата и успехите си през изминалия месец или година. На следващият ден почва новият сезон и те отново посещават храма, като се молят за щастливият завършек на работата през новият сезон. В деня на фестивала, преди да отидат на църква, всички жени и деца падат на колене пред съпрузите и родителите и измолват прошка за грешките си. Така и малките недоразумения в семействата се изглаждат. Смятат, че всичко лошо трябва да се остави пред вратите на храма и че там се влиза само с чисти помисли, без разочарование и злоба. Мислят, че подлежат на най-сурово наказание, ако решат да посетят свещените си места без да са пречистили сърцата и душите си и без да са изгладили различията помежду си. В храма двата пола са разделени, мъжете застават вдясно, жените вляво, като винаги застават зад главите на семейството, така че всеки ръководител да може да вижда хората си и те да го следват, младите застават до възрастните, така че да не се събират всичките млади на едно място и да се държат невъзпитано пред Бог, най-великото и единственото Добро.

Те нямат човешки жертвоприношения и не ги смятат за желани от Великия Разум, по чиято воля е бил създаден животът на земята и е роден всеки от тях и при когото отиват след смъртта си, той не желает човешка кръв. Горят тамян и разни ароматни вещества, използват

светлината на свещите по време на молитвите си и не можете дори да си представите, колко много животни дават за жертвоприношение, само свещениците нямат право на това, те пък смятат, че само тамянът и светлината на свещите, наред с общите молитви и церемонии могат да извисят човешката душа до Бог, че могат да я изпълнят с веселостта и енергията на божественото.

В храма влизат в бели облекчи всички, освен свещениците, които са облечени ярко и така и церемонията и облеклота са прекрасни. Църковните облекчи не се правят от скъпи платове, не са нито избродирани, нито украсени със скъпоценни камъни, а са направени от перата на няколко вида птици, подредени толкова изкусно, че стойността им е много по-голяма отколкото на скъпоценните одеяния на нашите попове. Разказаха ни, че в подредбата на перата е скрита някаква голяма магия, предавана от поколение на поколение и направата им е по старинна традиция. Те са подредени като старинни йероглифи, дадени им от Бог. В мига, в който свещеника облече облекчите си, всички падат на земята с толкова голямо благоговение и в такава тишина, която не може да бъде описана ако не си бил там, чувството е на докосване до божественото. След това, под знак на свещеника, всички стават на крака и запяват химни, славещи Бог, под звуците на музика. Инструментите наподобяват нашите, но звукът им е по-сладък за ухoto.

Едно нещо ни възхити най-много — музиката им, дали вокал, дали инструментална, всеки звук предава чувство, всичко е така адаптирано към ситуацията, че дали химна е весел или е тъжен, дали изразява радост или печал, музиката предава ситуацията, афектира и въздига чувството и влиза дълбоко в душата на слушателя. След всичко това следва кратка обща молитва до Бог, и думите се произнасят в един глас. Споменава се, че Той е създател и управлява всичко и че от него произхожда всичко добро по света. Те му благодарят за това, че е наредил нещата така и се молят за държавата си и за света. Че религията им е най-правилната, но дори и да грешат и дори и да има по-добра държава и по-добра религия по света и по-съвместима с Него, то нека им я каже и покаже и нека ги води по пътищата си. А ако няма по-добра страна, държава и религия, то нека даде на всички хора по света правилата им и нека следват Него, освен ако това не е по волята му. Нека им бъде даден лесен пътя до Него,

нека няма граници Доброто, рано или късно да се случи. Те си пожелават, ако това е по волята му, да бъдат бързо приети при Него, дори и като преживеят най-ужасната смърт, отколкото и най-добрият живот без Него. След като молитвата свърши, те пак падат на земята, после стават и си отиват вкъщи да вечерят и да използват деня за добри дела.

Тук ви разказах за простицкият им живот, който едва ли е най-добрият на света, но е и единственият, който да си заслужава името. На всяко друго място, когато хората говорят за живота, визират своя собствен, там където няма частна собственост, всеки желае доброто на другия, не е толкова чудно, че действат различно от нас, всеки знае, че ако живее само от онова, което произвежда за себе си ще умре от глад и затова е в обществото. В Утопия всеки има правото на всичко и хората знаят че всеки се грижи пазарите да са пълни, всички са равни, така че няма бедни, никой не е в нужда, всеки има всичко и така всеки е богат, какво друго може да направи човек по-богат от преследването на мирен и весел живот, свободен от страхове, нито възdigането на самия себе си, нито задоволяването на безкрайните изисквания на жената. Той не се страхува нито за живота на децата си, нито как да увеличи зестрата на дъщеря си, тъй като потомствата ще живеят същият прекрасен и щастлив живот, доколкото никой от тях не се страхува от работа, а расте с нея и израства в нея.

Бих се радвал да чуя за човек, чиято справедливост да съпоставя на тяхната. Мога да умра щастлив, ако се посее идеала им за равенство и справедливост тук. Тук, където аристократът, златарят, банкерът и сие подобни личности, които реално не правят нищо или пък се занимават с безполезни за обществото неща, живеят в лукс, който са придобили в мръсни сделки, а простите хора, дърварят, ковачът или сеячът, които се трудят като зверове и се занимават с толкова полезен труд, без който не може и една година, са толкова бедни и нещастни и живеят в такава мизерия, в каквато не живеят и кучетата. И кучетата не работят толкова, а се хранят с по-добра храна и живеят без страх от бъдещето, то тези хора се изправят пред неплодородните си ниви и тежкия си труд, а в края на живота си се измъчват от страхове. Ако днескашната им работа стига само за наследствия, тогава какво ще правят ако не могат повече да се трудят така.

Не е ли такова управление неправово и непризнателно, като разточително дава блага на едни, които са или безделници или ласкатели или допринасят за безсмисления лукс на шепа хора, а от друга страна не се интересува от ония обикновени простички хора, благодарение на които въобще съществува? И след като изстиска всичко от тях и те попаднат под хомота на старостта, неволята, болестта, всичко онова, което са работили и всичкото добро, което са сторили бива забравено и единствената им компенсация е да ги оставят да умрат в крайна нищета. Богаташите се старайт да ги направят още по-бедни, не само чрез мошенически практики, но и законно, така щото правото се оказва най-неправовото от всичко, което дава толкова малко на оня, който се е раздал за другите.

И оттук бих казал още, молейки за милост, че нямам друго мнение за останалите правителства, които съм видял, освен че са конспирация от богаташи, които претендират, че ръководят обществото, а само гонят собствените си интереси и използват всички пътища и начини за да преуспеят. Първо те могат, без страх, да запазят всичко иззето или спечелено по мошенически начин и после да накарат бедняците да се трепят за тях за колкото се може по-ниска заплата и да ги подтискат, колкото си искат. А ако могат да намерят способи да представят това пред публичните власти, го правят закон. И сега тези слаби мъже, въпреки че имат всичко, поради алчността си и поради това че се делят от останалите, са пак далече от щастието и мира на утопианците, защото заедно с желанието за пари умират и грижите, и бедите, и мизерията. А кой не вижда, че измамите, кражбите, караниците, метежите, предателствата и магьосничествата, които би трябвало да бъдат по-скоро наказани, отколкото обуздани от законите, биха изчезнали, ако парите не бяха най-важното нещо на този свят? Човешките страхове, грижи, страдания, мъки, труд също биха умрели с парите, дори и самата мизерия, за чиято основа са необходими те. Но за да ме разберете, ще ви дам един пример.

Представете си, че дойде толкова неплодородна година, че хиляди измрат от глад и че оцелеят само богаташите, които имат скрити запаси от зърно, ще се окаже, че за тях има достатъчно от реколтата, а останалите ще са обречени на мизерна смърт. Ако обаче зърното се разпредели измежду всички, то никой няма да изпита ужаса на глада, толкова е лесно всеки да вземе това, от което се нуждае,

отколкото да благоговеет пред парите, неща, за които се претендира, че са измислени за да помогнат на човечеството, а са толкова далече от това.

Не се и съмняват, че богатите схващат това и че са наясно какво голямо щастие би било да не искаш нищо повече от необходимото, да умре мизерията по света, отколкото да се обгръщат с излишства. Не бих си позволил да мисля, но имам чувството, че в интерес на всеки човек е, доколкото той принадлежи към християнството и следва повелите и мъдростта на Иисус, да следва законите на Утопия, и с гордост ще заявя, че там няма мизерия, няма да скрия, че тези не измерват щастието чрез преодоляването на собствената мизерия, а чрез мизерията на останалите. Но те не биха се чувствали добре, ако няма някой под тях. Горделивецът смята, че собственото му щастие свети само ако се сравнява с нещастието на другите. Тя е онай змия, която гризе ума на живите и ги праща в низкото. Радвам се, че утопианците са под такава форма на управление, която пожелавам на всички нации, те имат тази база и политически курс, че всеки човек да е щастлив, те са вкоренили в човешките глави амбиция и фактите показват, че всеки има всичко у дома, и колкото и дълго да живеят в мир, управлявани по тези закони, нито завистта на съседите нито каквото и да е друго ще може да наруши животът им.

Когато Рафаел спря да говори, се замислих и присетих за много неща, мислите маниерите и законите на тези хора ми изглеждаха абсурдни, както и начинът им за водене на войни, религиите и вярванията им, особеностите им, но най-вече простицкият им живот, без пари, без които и благородството и величието и великолепието и царствеността, които са в основата на нацията като нация, биха отишли по дяволите. Сега мисля, че Рафаел е бил изтощен и не съм сигурен дали той е можел лесно да им противоречи. Само обясних конституцията им и основното, което каза за тях, изпратих го под ръка, придружих го до масата за вечеря и му казах, че ще намеря време да проверя всичко това и после ще можем да дискутираме отново и наистина ще прегърна всеки отдал ми се случай да го сторя. Трябва да ви призная, че той не само е много начетен, но и е човек, който познава света и все пак не можа да се съглася с всичко, което проповядва, но въпреки това има много неща в Утопия, които повече си пожелавам, отколкото се надявам да видя у нас.

За българския превод е ползвана английската публикация на „Утопия“ в превод на Джилбърт Бърнет от 1684 година (P. F. Collier & Son, New York, 1901; edited by Henry Morley, 1901).

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.